

Marčanska Eparhija.

Res gestae Marčensis episcopatus et ecclesiasticae
unionis in Jugoslavia

Vladika Gabre Mijakić

Piše: Dr Janko Šimrak.

(Svršetak).

Posveta Gabre Mijakića, zakletva i ispovijest katoličke vjere.

Za Gabru Mijakića postao je težak problem, ko će ga za vladiku rukopoložiti. Kao što smo čuli, on je u početku namjeraavao, da pode ili u Veneciju ili u Kijev radi rukopoloženja. Marčanski kaluderi, koje je pitao za savjet, pišu mu u Zagreb, da u Veneciju ne može ići, jer sam zna, kako je tamo, a u Kijev, da ne može prijeći preko Poljske zemlje, »da bi za glavu človeku bilo«. Konačno je Mijakić odlučio, da ga rukopoloži moldavski metropolita. O tom nas izvješćuje Petar Petretić u svom pismu na cara Leopolda iz Varaždinskih Toplica 1667. 20. juna. On veli: »Illo (Sabba Stanislauich) demortuo successit modernus Gabriel Miakich, qui etiam ad titulum Suidnicensem a Vestra Matte Sacerrima nominationem habet. Ante cuius obtentionem, quia vidit forsan, quod eidem ingressus in Turciam pro confirmatione et consecratione per V. Mattem S. prohibebitur certaeque superinde adicientur conditiones, relicta expeditione nominationis profectus est in Moldauiam et ibidem a quodam archiepiscopo Moldaviae Graeci ritus Schismatici non ad titulum Szuidnicensem, quem a Matte V. S. petebat, sed ad titulum fictum V r a t a n i e n s e m in episcopum est consecratus et tandem inde reuersus expeditionem nominationis V. Mattis S. ad titulum Szuidnicensem etiam cum conditionibus sibi superinde adiectis accepit...« (Acta arch. eccles. zagrab. Ecclesiastica III, 8/153 Exemplar).

Sava, arhiepiskop sučavski i moldavski izdao je g. 1663. u mjesecu augustu diplomu u Jašu, u kojoj kaže o Mijakiću, da je došao »ot zemlji Vrjetanija, ježe (koja) jest pod rimskim cesarom. I prinesil prjed nami list ot vojevodi i ot zastavnici ot zemlje ih više pisanoga za rukopoloženije, poneže (jer) jedin episkop, ježe (koji) imješe v zemlji ih, prilučitsja jemu smrt ješče (još) priježde dva ljeta. Tjemže mi s milostiju božijeju i darom Presviatago Duha

ruku položihom (na) jego i stvorihom od svješćenika episkopa za svršena.«¹⁰⁶

Ovdje treba naročito naglasiti, da su neki od najistaknutijih sučavsko-moldavskih mitropolita stajali ne samo u uskim vezama s rimskom crkvom nego su se otvoreno priznavali sjedinjenima. Tako je Georgije Mogila, sučavsko-moldavski mitropolit (1586—1591), koji je bio u bliskom srodstvu s poznatim kijevskim mitropolitom Petrom Mogiliom, priznao jedinstvo s katoličkom crkvom zajedno s vojvodom moldavskim Petrom Hromim (1586—1591). Tu historijsku činjenicu otvoreno priznaje Golubinski (Kratkij Očerk, 379). I Gregorijev predšasnik Anastazije priznao je također uniju u pismu na papu Siksta V. (Nilles, Symbolae II, 984—986 i Golubinski 379). Brat Gregorija Mogile Jeremija izabran je vojvodom moldavskim i vladao je od 1596—1607. I on je bio vazda u iskrenom jedinstvu s katoličkom crkvom (Nilles, Symbolae II, 983—986, 998, 1000, 1008).

Za Savu, koji je rukopoložio Gabru Mijakića, veli Golubinski (381), da je vjerojatno bio nasljednik mitropolita Dositeja, koji se spominje između 1679—1690, i da se nalazi u dokumentima između 1696—1699. Prema diplomu, koju je Sava izdao za Mijakića, bio je on mitropolitom 1663. godine i prema tomu se mora postaviti pred mitropolitu Dositeja. Dali se taj Sava nalazio u jedinstvu s rimskom crkvom kao dvojica njegovih predšasnika, ne znam.

Ovdje treba još i to dodati, da su moldavski knezovi bili u velikom prijateljstvu s rimskim carevima, koji su ih uzimali u nevoljama u zaštitu (Nilles, Symbolae 993—1008).

Veze sučavsko-moldavskih mitropolita s rimskom crkvom i prijateljstvo moldavskih vojvoda s carskom kućom tumače nam barem donekle, kako je do toga došlo, da je Gabre Mijakić pošao u Jaši i da se ondje dao rukopoložiti i da protiv toga čina nije bilo nikakva protivljenja niti u ugarskoj kancelariji, niti u crkvenim krugovima, niti na dvoru. Čini se, da je Mijakić za ovaj svoj čin zatražio privolu i da ju je dobio. Inače bi nam bilo posve nerazumljivo, da nakon tolikih obećanja, da će se dati posvetiti samo od onoga, koji se nalazi u jedinstvu s rimskom crkvom, pode bez privole u tuđu zemlju i zatraži posvetu, jer bi tim činom sve svoje napore oko imenovanja stavio u pogibao.

Iz svega se ovoga vidi, da Isusovačko Izvješće bez ikakva temelja tvrdi, da je Mijakić, nakon što je dobio darovnicu u Beču, otišao patrijari Maksimu u Peč i od njega se dao posvetiti. Isto tako Herberstein krivo navodi u svom izvještaju, kad kaže: »Ohne einiche erlabnuss der gränitz obrigkeit begibt er sich in Tüerkhey, wirdt von dem Patriarchen zum Vrataniae Episcopo wider ihr Mayt. donation confirmirt, khombt wider heraus...«

¹⁰⁶ Arkiv Jug. Akademije u Zagrebu coll. Lopašić.

Za kratko vrijeme vratio se Gabre Mijakić s dekretom o posveti iz Jaša u Beč i tu se pristupilo kanonskom procesu. Prije svega morao je položiti prisegu.

Tekst prisega nalazio se u arhivu zagrebačke crkve pod naslovom: »Formula iuramentalis obligationis, qua expedit, ut se obliget et obstringat Gabriel Miakich, monachus Basilianus in presbyterum, ut asserit, promotus, hactenus quidem schismaticus. et erroribus Graecorum involutus, antequam episcopatum Valachorum effective obtineat, ex lingua Slavonica in latinam versae«. Pisana je istom rukom, kojom su pisani i dokumenti »Epistolae ad episcopos zagrabienses« Tom. IV, v. IV, n. 66—70. Na koncu posljednje (četvrte) strane dodano je drugom rukom: »Formula iuramentalis obligationis episcopi Vallachorum Anno 1664.« Iz zagrebačkog biskupskog arkiva došao je ovaj dokumenat u arhiv Jugoslavenske Akademije i nalazi se u kolekciji Radoslava Lopašića. Na istom mjestu nalazi se i ćirilovski dokumenat o prisegi Gabre Mijakića, koji se razlikuje od latinskoga teksta time, što su ispušteni neki izrazi. I na tom dokumentu označio je Lopašić kao godinu »1664«. Latinski tekst zakletve nalazi se i u budimpeštanskoj biblioteci u kolekciji Stjepana Kaprinai, isusovca, odakle ju je preštampano Nilles (Symbolae II, 1035—1037) pod naslovom: Formula iuramenti fidelitatis et professionis fidei Gabrielis Miakich, ex lingua slavonica in latinum versa. Ex anno 1663«. Godina 1664., kako ju je označio Lopašić, mora se zamijeniti s godinom 1663., jer je te godine Gabre Mijakić položio prisegu u Beču. Iz jednoga i drugoga latinskoga teksta vidi se, da je originalni tekst slovenski (hrvatski) i da je odatle načinjen latinski prijevod. U tom nas utvrđuje činjenica, što je i nasljednik Gabre Mijakića na stolici marčanskih vladika Pavle Zorčić položio istu prisegu 8. aprila 1671. sastavljenju na slovenskom (hrvatskom) jeziku (Acta arch. eppatus almae ecclesiae zagrab. Ecclesiastica v. IV, n. 178). Auktor hrvatskog originala i latinskog prijevoda zakletve može biti samo Petar Petretić, kako se to vidi iz pisma ugarskog kancelara Gjüre Selepčenjija od 18. aprila 1663. (Epistolae ad Petretić IV, 78). Ćirilovski prijepis načinio je Mijakić.

Prva točka zakletve glasi: »Hoću veran i pokoran biti najprvo Bogu i svetoj rimskoj crkvi i nje arhijereu (seu Pontifici) svetomu Ocu Papi, koga ja spoznavam i držim poglavara i učitelja i pastira svih patrijarh i ostalih sveštenikov i svega pravoslavnoga hristijanstva...« Druga točka: »Imenovanje ili narečenje kaludersko ili zmed naroda vlaščkoga nekojih voivod i drugih poglavitih nekojih Vlahov obiranje (izbor) na rečenu biškupiju najprvo suprot svetim kanonom i saborom obštinnicenskomu i antiohijskomu i drugim ostalim od svetih rimskih otac Papa učinjenim kanonom i suproti takajše slobodi i pravici našega milostivnoga poglavnika kralja ugarskoga učinjeno, ništarom činim

i vazda hoću za ništar deržati niti se vu nje upirati tako, da bi po imenovanju i obiranju kaluderskom i vlaškom biskupiju imenovanu dobil. Nego se vas dajem vu milošću i ruke našega milostivnoga poglavnika cesara i kralja i spoznavam, da od nikoga drugoga nisam biskupom imenovan, narečen i obran nego listor samo od našega milostivnoga poglavnika, koji listor sam ima oblast pod ugarskom korunom biskupe naredati, imenovati i odebirati. I tako mi dušu spasiti, da ja nikoga onako, kako je Sava učinil, koji bi po mojoj smerti biskupom bil, ne ću imenovati i nareći i to kaludere i vlaške sine naučiti hoću, da to takovo narečenje ne more biti i nikakove kreposti ne ima.«

Ovaj je citat uzet iz zakletve Pavla Zorčića. U zakletvi Gabre Mijakića izjavljuje isti u drugoj pogodbi odmah na početku, da smatra ništetnim imenovanje Save Stanislavića za vladiku.

Na trećem mjestu zakletve kaže se, da iza rimskoga pape i njegova nuncijsa nikoga drugoga ne će priznavati za svoju duhovnu glavu nego samo nadbiskupa ostrogonskoga kao prvoga metropolitu Ugarske ili patrijarha, zatim nadbiskupa Kaločkoga kao metropolitu. Što se tiče odnosa prema zagrebačkom biskupu, to se kune da će mu iskazivati počast kao svom poglavaru u zagrebačkoj biskupiji i da će mu biti pokoran osobito u funkcijama, koje se tiču duhovne pastve, kako to traže kanoni i odluke rimskih papa, a osobito 14. konstitucija Inocenta IV., 74. Pija IV., caput »Quoniam« Inocenta III., 34. konstitucija Klementa VIII. i konstitucija Pavla V., kao što se to nalazi u darovnici biskupa Domitrovića Simi Vrataniji, prvom »vlaškom« biskupu. Mijakić se nadalje priznaje samo vikar i sufragani zagrebačkoga biskupa među narodom grčkoga obreda. Ta ovisnost da je nastala odatle, što marčanski biskup imade svoju stolicu u zagrebačkoj biskupiji i što je dobio za manastir Marču dobra zagrebačke biskupije.

Gabre Mijakić odrekao se dakle samostalnosti vladicanstva. Kondicija o vikarijatu zagrebačkoga biskupa unesena je u ovoj zakletvi prvi put. Prema tomu nema pravo križevački biskup Konstantin Stanić (1815.—1830.), koji u svojoj Spomenici kaže, da je ona prilikom imenovanja Pavla Zorčića prvi put unesena u donacijalnu ispravu.¹⁰⁷ Odreknuće samo-

¹⁰⁷ Nilles, Symbolae II, 747. — Godine 1809. i 1810. radilo se o novoj podjeli grčko-katoličkih biskupija, pa su tu priliku neki carski savjetnici, koji su zastupali mađarske interese, nastojali izrabiti, da se križevačka biskupija posve ukine i da se pripoji jednoj grčko-katoličkoj biskupiji u Ugarskoj. Na obranu križevačke biskupije ustao je Konstantin Stanić, tadanji vikar vakantne biskupije i administrator, koji je sastavio o tom pitanju spomenicu i razdijelio je na sedam većih poglavlja. U prvom i drugom poglavlju raspravlja o postanku sjedinjenog episkopata u Hrvatskoj. Nilles (Symbolae II, 730—770) štampao je u cijelosti ta oba poglavlja, a iz petoga i šestoga samo ono, što se tiče prošlosti križevačkih biskupa.

stalnosti nije imalo praktičnih posljedica za vrijeme Gabre Mijakića, jer je uza sve to ostao samostalnim vladikom, ali je imalo posljedica za vrijeme njegovih nasljednika, koji su sa svom dušom pregnuli oko istinske unije, pa su protivnici baš ovisnost od zagrebačkoga biskupa upotrebljavali kao glavni dokaz, da je svrha unije samo ta, da se uvede u crkve mjesto staroga slovenskoga latinski jezik i mjesto grčkoga obreda zapadni obred.

U petoj točki odriče se Mijakić pećskoga patrijare i mitropolita kao raskolnika i kao nesjedinjena s rimskom crkvom i u svemu osim vjere pokorna turskom sultanu, neprijatelju kršćanstva. Obećaje, da se u buduće ni u čemu ne će pokoravati patrijari niti njegove naloge i poruke primati. Ne će ga priznavati za svoga niti duhovnoga, niti zemaljskoga poglavara. Ne će voditi s njime dopisivanje, niti se s njime savjetovati bilo sam, bilo po kom drugom, bilo preko listova ili na koji drugi način. »Niti od njega hirotonije (rukopoloženje) ali potvrđenja i blagoslova na biskupiju ne ću prosići, još manje uzeti, kako takajše od ni jednoga drugoga patrijarhe, metropolite ili biskupa gerčkog ili latinskoga zakona, koji nema svetom rimskom crkvom i svetim ocem papom jedinstvo i pričešćenja ili obštinstvo«. Nadalje se kune, da se ne će bojati niti ekskomunikacija niti anatema pećskoga patrijare, koji nema nad njim nikakve jurisdikcije. Ne će primati ekzarha ili poslanika patrijarinih, koje bi slao bilo k njemu, bilo u manastire Marču i Lepavinu bez dozvole cara. Isto tako ne će dozvoliti, da se na Krajini kupi milostinja ili za patrijaru ili za danak, koji on ima dati sultanu. Ako dozna za takva egzarha, prijavit će ga zapovjednicima Krajine i duhovnim poglavarima. Isto tako ne će bez dozvole slati u Tursku svoje svećenike, kaludere ili druge ljude niti ih primati, ako bi iz Turske došli na kršćansku stranu. Ako se koji prebjeg priznaje katolikom, onda ga treba poslati zagrebačkom biskupu, da ga on ispita i istom onda može se imenovati kaluderom ili svećenikom.

U petoj se točki obvezuje, da će što prije zatražiti potvrdu svoga imenovanja za biskupa u rimskoga pape i da će se dati po grčkom obredu zarediti u onoga, komu za to papa daje dozvolu.

U šestoj se točki obvezuje, da će položiti ispovijest katoličke rimske vjere i da će sve držati, što se unjojnalazi. U toj istoj vjeri poučavat će ili sam ili preko drugih ne samo kaludere i svećenike nego i narod. Ispovijest vjere položit će ili pred kaločkim nadbiskupom kao svojim metropolitom ili pred zagrebačkim biskupom kao svojim ordinarijem.

Ako ne bi htio što od svega ovoga ispuniti, onda neka gubi ne samo biskupiju nego i glavu.

Budući da nemam pred sobom originala ove zavjernice s potpisom Gabre Mijakića, to ne mogu sa svom sigurnosti tvrditi, da

je ona baš od riječi do riječi glasila ovako, kako se to nalazi u zagrebačkom i budimpeštanskom formularu. Međutim iz svih savremenih dokumenata, koja smo već naveli i koje ćemo još navesti, slijedi potpuno sigurno, da je *Mijakić* u Beču prije imenovanja potpisao reverzale i položio prisegu vjernosti. U toj prisezi priznaje se sjedinjenim s rimskim papom kao glavom crkve i zavisnim od zagrebačkog biskupa kao svoga ordinarija. Ujedno se odriče patrijare i svake zajednice s njime i kune se, da će kaludere i narod poučavati i odgajati u uniji s rimskom katoličkom crkvom. *Isusovačko Izvješće* veli, da je *Petretić* molio *Selepčenjija*, da se *Mijakiću* dade vladičanstvo samo pod ovim kondicijama »ut videret faciat professionem fidei, non fictę; abneget patriarcham schismaticum et nullam cum eo habeat communionem; probe cognoscat teneatque fundamenta catholice religionis; obedientiam præstet Summo Pontifici, nec ab alio consecretur, quam a quo Papa staturerit; denique totum Vallachicum populum ad orthodoxam fidem et Romani Pontificis obedientiam verbo et exemplo reducerę pro virili labore et quidem hæc omnia sub poena depositionis ab officio, si processu temporis deprehenderetur fefelisse. Rescripsit Dnus Cancellarius Garielem consensisse in pacta eorumque observantiam promississe«.

Zagrebački biskup *Petretić* preveo je koncem godine 1662. ispovijest vjere, kako ju je propisao za Grke *Grgur XIII.*, iz latinskoga jezika na »ilirsko-srpski« i poslao u Marču (*Acta arch. eccles. zagrab. epist. epporum VII, 32, 33*). Za istočnjake prilikom prelaza na katolicizam bile su propisane dvije formule ispovijedanja vjere. Jedna je od pape *Grgura XIII.* (1572.—1585.), koji je 1581. poslao isusovca *Antuna Possevinu* kao svoga izvanrednoga poslanika ruskom caru *Ivanu IV.*, da ga sklone na uniju, i koji se mnogo brinuo za ujedinjenje istočne crkve s katoličkom. Osnov joj čine zaključci unionističkoga općega koncila u Florenciji i zaključci tridentinskoga sabora. Prvi članak toga ispovijedanja govori o izlasku Duha Svetoga od Oca i Sina, drugi o euharistiji u kvasnom i beskvasnom kruhu, treći o oprostima za pokojne, četvrti o gledanju Boga svetih duša, peti o prokletnicima u paklu, šesti o primatu rimskoga biskupa (*Acta et decreta sacrorum conciliorum recentiorum. Collectio Lacensis Friburgi Brisgovie 1876, II, 507—509*).

Drugu je ispovijest vjere propisao *Urban VIII* (1623—1644), koji je osnovao 1627. *Collegium Urbanum de Propaganda Fide* za studij misionara. To je ispovijedanje *Mardarije*, vladika crnogorski i svega primorje, preveo na stari slovenski jezik i ispovjedio 1640. Na prvom se mjestu nalazi simbol vjere nicejsko-carigradski, zatim ispovijedanje sabora: nicejskoga I. carigradskog I., efeskog

I., kalcedonskog, carigradskog II. i III., nicejskog II., carigradskog IV. Mardarije u ispovijesti kaže: »Častiju paki i priimlju ostale selenske (vaselenske) zборе s oblastju arhijereja rimskago zakonito zborišane i potvardjene, a navlas zbor florentinski... »Sad se nabrajaju zaključci toga sabora. O primatu papinom se veli: »Tako- jer da svjato sidalište apostolsko i papa rimski po svem svitu darži načelstvo i da on isti papa rimski jest namištnik svjatago Petra, poglavice apostola i istini Hristu vikar i glava vse cerkve i vsiih hristiana otac i naučitelj i da jemu v svjatom Petru podana jest od Gospoda našego Isusa Hrista plna oblast za pasti, strojiti i vladati sabornu cerkvu, jako (kako) paki v djanijah (u aktima) selenskih sabora i v svjatih kanona vzdarzit (nalazi) se, jako isti sabor florentinski govori«. (Tabul. Propaganda lett. ant. 125, f. 344 sq). Tu ispovijest vjere položili su oci provincijalnoga sinoda ruskoga u Zamošču 1720. god. (Collectio Lacensis 6 sq).

U reverzalima, koja je potpisao Gabre Mijakić, kaže se, da će ispovijest vjere položiti ili pred kaločkim nadbiskupom ili pred zagrebačkim biskupom (Nilles, Symbolae II, 1037; Acta arch. eccles. zgrab. Ecclesiastica IV, 178). Petretić tvrdi u pismu na cara Leopolda 1667. god., da je Gabre Mijakić osobno položio ispovijest vjere »coram Dno olim demortuo et moderno Dno archiepiscopo Strigoniensi« (Ecclesiastica in arch. eccles. zgrab. XI. A, v. III, 8/153). Prema tomu imao bi Mijakić položiti ispovijest vjere ne samo pred kaločkim biskupom Selepčenijem, koji je u to vrijeme, kad je Petretić pisao gornji list, bio ostrogonski primas,¹⁰⁸ nego i pred tadanjim primasom Gjurom Lippay-em (1642—1666).¹⁰⁹

Gabre Mijakić prema Petru Petretiću.

Kad se Mijakić vratio kao imenovani biskup iz Beča, nisam mogao doznati iz svojih bilježaka. Zagrebačkom biskupu Petru Petretiću javio je svoje imenovanje istom 28. decembra 1663. iz manastira Marče u pismu, koje je napisao latinskim jezikom. Kako je to pismo važno ne samo za odnose Mijakića prema Petretiću nego i prema Rimu, donosimo ga u cijelosti:

¹⁰⁸ Gjuro Szelepchenyi de Pohronz bio je kao mladi svećenik 1644. imenovan vesprimskim biskupom, zatim biskupom u Njitrí (1648), kaločkim nadbiskupom (1657), ostrogonskim primasom (1666). Vršio je važne političke misije i bio je pouzdanik bečkog dvora. Kao ostrogonski primas umro je 1685 (Nilles, Symbolae II, 847).

¹⁰⁹ Gjuro Lippay de Zombor bio je vesprimskim biskupom (1633—1637), zatim jegarskim (1637—1642), pa primasom ostrogonskim (1642—1666), cfr. Nilles Symbolae II, 1042—1044.

»Illme ac Excellentme Dne, Dne patrone obstme! Felicissimum huius anni incrementum!

Nihil habeo, quod scribam Illmae Dominationi Vrae, nisi humillima mea seruitia, quamdiu uixerō, cum precibus meis efferre non intermittam, notumque facio obtinui donationem a Sacra Matte et per recommendationem nunnulorum patronorum. Ideo significare humiliter uolui Illmae Dni Vrae tanquam patrono meo commendans me hisce, ut et imposterum me recommendatum habere dignaretur cum meis fratribus spiritualibus ac saecularibus, cum quibus ego et Deum orabo et fideliter seruire Suae Caesariae Matti et Excellentiae Vestrae instruere moneri conabor, maxime hoc tempore necessario ac opportuno, quia et a Sacra Caesarea Regiaque Matte uerbotenus hunc ordinem et commissionem habeo.

Ego uero, quamdiu uixerō, seruire Illmae Dni Suae studebo, nec inutilis seruus manebo, quamuis pro nunc multas expensas ac damna passus.

In reliquo me humillime commendo Excellentiae Vestrae, quam Deus conseruet una cum suis ad multos annos sanos ac felices, orabo.

Datum die 28. Decembris 1663.

Illmae ac Rmae Dnis Vrae Gabriel Mihatich, episcopus Valachorum, ad seruiendum manebo Excellentiae Vestrae.

P. S. Ego proficisci debeo Romam pro confirmatione, sed expensae me per aliquod tempus detinebunt. Conabor facere ad perficiendum iter hoc.¹¹⁰

Mijakić je vrlo kratak u izvještaju o svom imenovanju za vladiku, jer je znao, da mu je Petretić bio do konca protivan. Važno je, da na koncu lista ističe, kako mora putovati u Rim radi potvrde, ali toga ne će moći učiniti kroz neko vrijeme, jer nema novaca za dugo putovanje.

Iza šest mjeseci opet se javio Mijakić Petretiću u pismu na narodnom jeziku pisanom ćirilicom iz Marče god. 1664. juna 4. Mijakić pripovijeda, kako je k njemu došao jedan čovjek, koji je vidio tursku vojsku i za njom išao sve do Osijeka, dok je nije svu pregledao. »I prešla je preko mosta osječkoga s velikim vezirom. Sto jezera pod Siget, a pod Uivar osamdeset jezera Tatara. A što su prema Zrinjskoga Petra Turci? Boje se Zrinjskoga Petra. I mnogo ih se skupilo pod Bijač. Ne zna se na broj, koliko. Boje se gospodina Petra. Pišite vaše gospodstvo gospodinu Petru, da bi znali za to, da bi poganin ne prevario kako gospodina. I tako kažu, da su na po Turci mrtvi bojeći se obedviu Zrinjski. Uvanje božije dobit će sad kristijani, naš presvetli cesar i gospodin ban. I tako, kaže (uhoda), ako izide doli ban, pristati će k njemu doli sto jezera

¹¹⁰ Arch. eccles. zagrab. epist. ad diversos v. I, 10 Archetypum.

kristijana, Vlaha i Bošnjani i oće se biti s Turčinom. I nami su u pomoć i zemlja i gladna turska vojska većma nego naša. Čelovjek (čovjek) jest nedelje uhodio tursku zemlju i vidio je, kako je i što je. I poslao sam čelovjeka gospodinu Zrinjskomu, da mu kaže.«

To su informacije o kretanjima turske vojske. Mijakić osobito ističe junaštvo svojih zaštitnika Zrinjskih, koji su Turcima zatjerali strah u kosti. Što se tiče svojih odnosa prema Petretiću, to javlja da je odavna želio doći u Zagreb, ali nije mogao, jer je bio jako »betežan« i sad nije dobro i zdravo. Ako Bog da, da ozdravi, skoro će doći Petretiću.

Na koncu veli još o Turcima: »Ljude batrite, kako vi znate. Turci idu, ali mnogi silom i za ljutu nevolju bojeći se. I pomoć božiju dobićemo mi. Ne bojmo se Turak! Ustrašio nje Bog! Ne imadu kreposti.«

Na pismu se potpisao Mijakić: »Gavril, episkup srpski (h) sinov pomilovanjem Božim«. ¹¹¹

Gabre Mijakić i buna Uskoka 1666. godine.

Isusovačko Izvješće opisuje bunu Uskoka 1666. god. ovako: U križevačkoj Krajini u jednom selu u blizini Bjelovara živio je Uskok po imenu Osmokrug (Osmokruh, kod Lopašića »Osmokruč«). On je vazda u govoru svečano nastupao, bio je pun nadutosti i drskosti. Samim svojim držanjem, nastupom, očima i nozdrvama odavao je grožnje, prkos i prezir drugih. Svi su Uskoci živo željeli, da Osmokrug bude izabran za krajiškog vrhovnog suca, jer će se on vojničkim zapovjednicima oprijeti u lice i neustrašivo braniti svagdje i protiv svakoga stvar svoga naroda. U to vrijeme boravio je vrhovni general Leslie u Beču i spremao se na put u Carigrad, kamo ga je car Leopold slao, da sklopi s Turcima mir. I koprivnički pukovnik Honorije pl. Trautmannsdorf, koji je kao najstariji bio na čelu Krajine, boravio je u to vrijeme u Gracu. Varaždinskim generalatom upravljao je dakle tada Ivan Josip pl. Herberstein, vitez Sv. Ivana Jerusalemskoga i križevački pukovnik, koji je bio zato, da se za suca izabere drugi, koji će biti i blaže čudi i bolje pameti. Na dan svetkovine sv. Jakoba 1666. godine došli su Uskoci u Križevce i tražili od Herbersteina, da Osmokruga potvrdi za suca. Herberstein ih je nastojao na sve moguće načine uvjeriti, da će biti bolje, ako za suca izaberu njegova kandidata. Uskoci su na to podigli Osmokruga u vis i počeli vikati na sramotu vicegenerala: Mi ovoga hoćemo za suca i nikoga drugoga! Osmokrug je naš sudac! — Kad je to vidio Herberstein, pograbio je debelu batinu i počeo njome nemilice udarati po lubanjama Uskoka i Osmokruga, koji su u div-

¹¹¹ Jugosl. Akad. coll. Lopašić. — Iz vana je Mijakić napisao: »Sija knjiga da se ima dati gospodinu, gospodinu biskupu grada Zagreba i mitropolitu u njihova gospodstva svetije i poštenije ruce pot pečatom«.

ljem bijegu potrčali prema doljnim vratima utvrde. Herberstein je alarmirao stražu u tvrđavi, dao zatvoriti vrata, navalio sa svih strana na buntovnike, pohvatao ih, pobacao u tamnice i okovao u lance. Herberstein se tada savjetovao sa svojim podkapetanom Nikolom Makarom, koji je imao veliko iskustvo u krajiškim pitanjima i koji je bio stari vojnik dobro poznat iz vremena njemačkog rata protiv Švedana, a koga su Uskoci nedavno tužili caru.¹¹² Na njegov savjet poslao je brzoteče u sve krajeve i utvrde, da vojnici zauzmu pojedine položaje i da tako zapriječe buntovnicima, da se ujedine. Poslije ponoći dao je dovesti iz tamnice Osmokruga i odvesti ga u Varaždin, kao da će ga ondje vlasti ispitivati i suditi mu. Ali čim je došao nekoliko koraka od križevačke utvrde, izgubio je glavu. Brat Osmokrugov, koji je bio imućni Uskočki svećenik, čuvši, što se dogodilo u Križevcima, a ne znajući još za smrt svoga brata, digao je na oružje čitavu Krajinu pomoću svoga sina, koji je najprije bio kaluderom, pa onda svjetskim svećenikom. Pobunjenici su najprije navalili na kuću nevinoga čovjeka, kojega je Herberstein predložio za suca, ubili ga krvoločnim načinom, razrušili mu kuću i spalili sve imanje. To su isto učinili i drugima, za koje se znalo, da su vjerni vicegeneralu. Kao što su zavjerenici brzo radili, tako je radio i Herberstein. Ponovno je poslao glasnike svima četama i naložio im, što imadu raditi. Sam je navalio s nekoliko stotina katoličkih vojnika prije zore na buntovnike, koji su noćili nedaleko Rovišta. Nenadano navalivši na njih raspršio ih je, natjerao u bijeg i stao progoniti. Slično su učinile i druge čete prema njegovim nalogima. Zarobljenike u ovim bojevima poslao je u Varaždin. Od njih je mačem pobijeno sad šestorica, sad četvorica, sad više, sad manje, ali većina i to prvaci. Zarobljenike i one, koji su imali biti pobijeni, isusovci i drugi svećenici nastojali su na sve moguće načine obratiti na katoličku vjeru, ali je njihov trud u većini slučajeva ostao bez uspjeha. Među krivcima nalazio se i Dragić vojvoda iz Svetoga Križa u ivaničkoj Krajini. On se za vrijeme njemačkog rata izvještio u vojničim poslovima. Po svom pogledu i tijelu bio je pravi heroj. Katolici su se nadali, da će ga mnogi sljediti, ako prihvati uniju. Mnogo se radilo, da se on predbije. Taj je posao već tako daleko napredovao, da više nije sumnjao o sigurnosti katoličkih dogmata. Kad je nakon osude na smrt došao k njemu katolički svećenik, da mu podijeli posljednje sakramente, on je vazda samo to govori: »Što će reći vladika, što kaluderi, što ostali, ako ja starac i vojvoda prijedem na drugi obred?«

¹¹² Nikola Makar, »cesarove kraljeve svetlosti vse križevačke pokrajine najveći vicekapitan«, bio je žumberački Uskok. Po njemu je potpisana jedna povelja, kojom potvrđuje krajišnicima u Žabnici stare mede, što je veliki kapetan grof Ferdinand Ernest Trautmansdorf potvrdio (Lopašić, Spomenici III D, 143. 144).

Katolički svećenik je na to stavio svoje primjedbe, ali sve nije ništa koristilo, jer je kod Dragića više vrijedio ljudski obzir nego li život vječni. Dragić vojvoda je svojim primjerom i druge učvrstio u njihovoj vjeri.

Paroh Osmokrug pobjegao je na to u Tursku i odande se ne misli nikada vratiti. Njegov sin ubijen je od vojnika. Glava mu je bila na kolac izvješena pred donjim vratima križevačke utvrde. Odsječene su glave i svim ostalim vodama bune. Uskoci su postali pametniji. Uspostavljen je ugled zapovjednika na Krajini, kraljevstvu je dana sigurnost, a slava Herbersteinova razlijegala se od jednoga kraja do drugoga. Za nagradu je dobio karlovački generalat.

Isusovačko Izvješće pripisuje ugušenju ove bune veliku važnost. Uskoci su razumjeli svoje privilegije tako, da su držali, da oni jedini imaju vlast naseljavati se u krajevima između Save i Drave, gdje velikaši nemaju više nikakva prava. Za te svoje privilegije nastojali su predobiti i okolne kmetove. Kad bi ti bili uz njih pristali, raširio bi se pokret poput plamena među svima seljacima, koji bi jedva bili dočekali, da zbace sa sebe ropski jaram. Ugušenje bune donijet će velikih koristi za katoličku crkvu. Uskoci će se odreći raskola, jer je u buni zastrašen vladika Mijakić.

Isusovačko Izvješće tako prikazuje bunu. U njemu nije označena godina, kad je ustanak buknuo. Lopašić kaže, da je to bilo 24. aprila 1667. god.¹¹³ Taj Lopašićev navod o danu i godini bune ne odgovara istini. To se vidi prije svega iz činjenice, da je Gabre Mijakić u početku 1667. godine bio u Rimu i tražio potvrdu za vladiku. Sigurno je dokazano, da je Mijakić putovao u Rim nakon ugušenja bune. Prema tomu je ta buna morala biti godine 1666. (Arch. di Propaganda, Udienze di Nostro Signore v. I, 6. 6v. In audientia 26. Februari 1667). O boravku Gabre Mijakića u Rimu godine 1667. svjedoči i pismo zagrebačkog biskupa Petretića jednom isusovcu u Beč od 6. jula 1667., u kojem ga moli, da poradi kod kongregacije De Propaganda, da Mijakić, koji se nalazi u Rimu, ne bude potvrđen (Acta arch. eccles. zagrab. epist. epporum VII, 42). Što se tiče dana bune, to ima pravo Isusovačko Izvješće, koje stavlja početak bune na blagdan Sv. Jakoba, dakle na 25. jula. Kako je Lopašić došao do toga, da je buna počela 24. aprila 1667., nikako nisam mogao odgonenuti, to više, što na drugom mjestu donosi opis ove bune i kao godina je označena 1666. (Spomenici II, 322—324.)

Ova buna Uskoka imala je svoju predhistoriju.

Već koncem godine 1664. poslao je vicegeneral Josip Herberstein ratnom ministarstvu u Beč tužbu protiv Stjepana Osmokruga, što je prodavao djecu u Tursku; što je počinio izdaju i

¹¹³ Lopašić, Karlovac 198.

bunu; što je htio oteti vojvodi Gvozdanu jedan komad zemlje i što je sazivao Uskoke na zborove. Ovo izvješće predano je i caru Leopoldu.

Iste godine izvijestio je Herberstein, da Uskoci drže potajno zborove. Vojvodama, kojima je naloženo, da to zabrane, groze se ognjem i mačem. Herberstein je pozvao Gabru Mijakića i zatražio od njega, da umiri Uskoke. On je obećao, da će to učiniti. Ako se Uskoci ne bi umirili, zatražit će Herberstein pomoć u bana Petra Zrinjskoga.

Iste godine izvješćuje Herberstein, da je Stjepan Osmokrug došao k njemu u Koprivnicu i tražio, da mu se dade zemlja vojvode Gvozdana. Budući da je Osmokrug sazivao zabranjene zborove, dao ga je Herberstein baciti u tamnicu i istom ga je onda pustio na slobodu, kad je za njega jamčio vladika Gabre Mijakić.

U junu 1665. god. izvješćuje koprivnički kapetan, da Turci dolaze u križevačku krajinu i ondje trguju sa žitom. On je to zabranio, ali su se Uskoci pozvali na svoje privilegije i nisu zabranili dolazak Turcima. Svemu je tomu uzrok Osmokrug.

Trojica uskočkih sudaca: Stjepan Osmokrug u Križevcima, Ilija Romanović u Koprivnici i Nikola Vuković u Ivaniću poslali su caru Leopoldu u martu 1666. god. tužbu protiv građana gornjega grada Križevaca, protiv Isusovaca, protiv podanika zagrebačkoga kaptola i protiv svojih kapetana i oficira kod suda u Varaždinu. Leopold je naložio ratnom vijeću u Gracu, da ga što prije o svemu ovome izvijesti. Tužbu trojice sudaca potpisale su i neke vojvode.

Iste godine poslale su vojvode i ostali Uskoci iz ivaničke Krajine svoje iskaze protiv križevačkoga suca Osmokruga. Oni ujedno svjedoče, da nemaju ni pojma o tužbama, što ih je Osmokrug iznio protiv ivaničkoga kapetana Breinera, koji da s Uskocima dobro postupa.

U aprilu iste godine stigla je druga tužba istih krajiških sudaca, što se na Krajini nalazi mnogo cigana, koji se imadu otjerati; što se kod mosta na rijeci Glogovnici nije podigla mitnica, da se most može održavati; što Uskocima zapovjednici na granici uzimaju sav plijen, što su ga stekli prilikom upada u Tursku; što im se ne podjeljuju graničarske službe za plaću; što se krše njihovi privilegiji; što ne mogu uživati mirno svoju zemlju, na kojoj su naseljeni.

Ova tužba je poslana križevačkom pukovniku Trautmannsdorfu i vicegeneralu Herbersteinu na izvještaj.

U isto je vrijeme stigla i molba Nikole Vukovića, da mu se podijeli radi njegovih zasluga mirovina. Ratno vijeće u Gracu je riješilo, da je on buntovnik i da mu se ne samo nema dati mirovina nego se mora kazniti.

U maju iste godine javlja križevački kapetan, da Osmokrug obilazi sa svojim pristašama oko križevačke tvrđave i hvali se, da ima u rukama nove privilegije. On da će prema njima postupati sa svom blagosti. Jedan dio Uskoka je uz Osmokruga, a drugi mu je protivan.

Trautmannsdorf i Herberstein javljaju u isto vrijeme, da Uskoci na svaki način hoće održati veliki narodni zbor. Novoga velikoga suca vojvodu Vukšana i njegove pristaše hoće uništiti ognjem i opljačkati, da tako postanu gospodari između Save i Drave.

Nakon ovih izvještaja zapovjedilo je ratno vijeće varaždinskog generalu, da pošalje vojničku pomoć križevačkom generalu protiv buntovnih Uskoka.¹¹⁴

Na tužbe Uskoka odgovorio je opširno vicegeneral Herberstein iz Križevaca 14. juna 1666. Što se tiče tužbe Uskoka radi njihovih zemalja, livada, šuma i vrtova, to je bio od starine običaj, da se tužba predala velikom uskočkom sucu, zatim graničarskom sudu, pa kod regimente i kod generala, gdje se osuda revidirala i ponovno osuda izricala. Veliki uskočki sudac ne radi tako, nego sudi prema svojoj glavi i ne pita za apelacione više sudove. Herberstein nadalje ističe, da se Uskoci tuže na to, što moraju služiti kao kmetovi na imanjima grofa Erdödyja, Zrinjskih, generala Auersperga, isusovaca, zagrebačkog kaptola i gornjega grada Križevaca, ali treba znati, da su se oni svojevoljno podložili ovoj gospodi kao kmetovi i za njih ne mogu vrijetiti privilegiji. Zagrebački se biskup protivi, što su Uskoci zaposjeli sela Ljubljana i Jugovec.

Nikola Vuković — nastavlja Herberstein — traži mjesto kaptana ili zastavnika i potpisuje se kao sudac u Ivaniću. Međutim treba znati, da on nikada nije izabran za suca i da tu službu nikada nije vršio. On je stanovao u selu Potočcu i kad se tu nije mogao više uzdržavati krađama, preselio se na tursku granicu, da odande podigne bunu u varaždinskom generalatu.

Četvorica bjelovarskih vojvoda — kaže dalje Herberstein — da su ga tužila, što je livade i oranice, koje leže oko bjelovarske tvrđave, predao oficiru. Herberstein na to odgovara, da su četvorica vojvoda do tada naizmjenice svaki tjedan vršila službu u bjelovarskoj tvrđavi, ali se dokazalo, da su se dogadale razne krađe i da su se kršćanska djeca prodavala u Tursku. Radi toga se morao u tvrđavi postaviti jedan oficir katolik, da zapriječi ova zla. Njemu su dane spomenute zemlje, da ima od česa živjeti.

Selo Sv. Trojstvo, koje se nalazi na turskoj granici, da su Uskoci htjeli silom zauzeti i zabraniti katolicima, da se tamo nasele. Budući da se u tom selu nalazi lijepa katolička crkva i budući da su

¹¹⁴ Vindica, Exhibit-Protokol pro a. 1660—1666. u registraturi ratnog ministarstva štampano kod Rad. Lopašića, Spomenici II, 314—311.

mnogi katolici željeli, da se tu nasele, to je Herberstein radije dozvolio katolicima, da se tu nasele, nego li Uskocima. Isto tako nemaju Osmokrugovi pristaše prava, da se tuže na Makara, koji je katolike naseljavao među uskočkim selima. To se moralo učiniti iz razloga, da se već jednom zapriječi trgovanje s diecom na granici.

Osmokrug i njegovi prijatelji tužili su se caru radi toga, što narod oficirima mora davati velike daće. Herberstein odgovara, da je stari običaj, koji se držao od prije osamdeset godina u Gjur-gjevcu, da naime svaka kuća daje oficiru na godinu jednog vola, a sada daju 3, 4 ili pet kuća jednoga, koji je vrijedan najviše 3, 4 ili pet talira. Oficiri se mnogo muče u ovim pustinjama, pa zasluže neku nagradu.

Osmokrug je nadalje tražio, da narodna vojska — gjumlija — ima svoje zapovjednike, kao što je to u karlovačkom generalatu, i da se više časnika Uskoka namješta u vojsci. Herberstein veli, da bi to danas bilo nemoguće provesti, jer je podjela na vojvodstva izvršena, pa bi nova podjela donijela samo zbrku. Što se tiče primanja Uskoka kao oficira u vojsku, imaju oni među konjanicima-paripnjacima mjesto za jednog zastavnika, ali se ni jedan sposoban nije mogao naći. Tako se ne bi mogli naći oficiri niti za gjumliju.

Osmokrug, Ilija Romanović i Nikola Vuković tuže se na svoga duhovnika, a to čine radi toga, što im on u lice istinu govori. Svi ostali svećenici progone ovoga paroha.¹¹⁵

Prema izvješću gradačkog ratnog vijeća buna Uskoka dogodila se ovako. Veliki sudac križevački Osmokrug nije priznavao nikakve vlasti nad sobom nego je htio biti sam gospodarom na teritoriju između Save i Drave. S Hrvatima katolicima, koji su bili naseljeni među Uskocima, postupao je kao s robovima. Nadalje je htio odlučivati i o tome, kad se ima narod na zborove sastajati. Mjesto osam sudačkih prisjednika dao je izabrati tridesetoricu. One, koje je narod izabrao i komanda potvrdila, nije htio priznati, nego je prema svojoj samovolji druge uzeo. Na taj je način ozlovoljio narod, koji je izabrao drugoga suca i to vojvodu V u k s a n a. Osmokrug je digao bunu i dao odsjeći glave Vuksanu i jednom njegovom prisjedniku grozeći se kaznom i drugim njegovim pristašama. U početku bune imao je oko sebe 1500 vojnika i zatražio pomoć u Koprivnici i Ivaniću. Herberstein je brzo sabrao 3500 vojnika, a zagrebački biskup Petretić mu je doveo 500 momaka. Navalio je na pristaše Osmokruga i potpuno ih svladao za osam dana. Vode ustanka pogubljeni su na istom mjestu, na kojem je pao vojvoda Vuksan.¹¹⁶

¹¹⁵ Lopašić, Spomenici II, 317—322.

¹¹⁶ Ibid. 322—324.

Posljedica ove bune Uskoka bila je u tome, da su privilegija izmijenjena u prilog vojničke vlasti na granicama.¹¹⁷

Što se tiče sudjelovanja Gabre Mijakića u ovoj buni, kaže Herberstein u svom izvješću, da ne može tvrditi, da je on podupirao bunu, ali je bio kod toga posla interesiran, što se vidi iz ovoga: »Ich habe ihme nemblich zweimal zuegeschrieben, er solle halten dasjenige, was er Ihro Mayt. zu wien versprochen namblich die wallachen in guetter Ruhe zu conseruieren solle, unter sye gehen, alle Rebellion verbietten und sye bey verharung derselbigen excommunicieren... Schrieb mir hingegen sub praetextu es werde nichts darauss werden. Unter dessen aber pfaß osmakruck allen angesaget mit des Bischoffen pettschat. Schreibe ihme dahero viderumben zue, ware aber nit mehr zu hauss, sondern sich auf Berbouetz ins Landt reterniert. Schicke derowegen einen aigten fendrich zu ihme, wellicher, weille er ime nit gefunden, sagt Igumen oder ihr Quardian zu dem fendrich: wass wilt du dem Bischoff. Antwortet er: ich bin geschiekht in namben der obrigkheit, dass h. Bischoff alle Rebellion verhuetten solle. Darauf aber Igumen zu ihme gesagt: wann die wallachen revellieren und zusamben gehen? Was machst du hier? Warumb gehest nit auch zu ihnen wider die Teuschen?... Nach deme nun die Rebellion durch Execution vorbegegangen, wer hat dem Rebellischen osmakruck auch andere pfaßen mehr verporgnier aufgehalten in sein Kloster, als der Bischoff? Auf Ihr Mayt. beuelch und mein zuegeschreiben hat er sye weder mir noch dem Regiment zuerschiekhen wollen, sondern vill mehr und lieber auf andere gränitzen salvieren machen«.

Herberstein dakle optužuje Mijakića, što nije htio ići među Uskoke, miriti ih i neposlušne isključiti iz crkve; što je paroh Osmokrug s vladčinim pečatom sve objavljivao; što je nakon bune u samostanu Marči sakrio kaludere i svećenike, koji su sudjelovali u buni. Kad su oni imali biti izručeni regimenti na zapovijed cara Leopolda, poslao ih Mijakić po raznim mjestima granice i tako spasio od odgovornosti za bunu. Osim toga je marčanski iguman u odsutnosti Mijakića nastojao predobiti izaslanika Herbersteinova, jednog zastavnika, protiv »Nijemaca«. Isti Herberstein tvrdi u svom odgovoru na tužbu Osmokruga i drugova 14. juna 1666., da su autori tužbe uskočki svećenici i da paroh Osmokrug stoji u prijateljskim odnosima s vladikom Mijakićem. Osim toga da dolaze »alle üble anstiftungen von den münichen her, welche wan sie gleich geduldige lamb aussehen vor der obrigkheit, seynd sie doch zwischen ihnen gegen den armen Christen reissede völf«.¹¹⁸

¹¹⁷ Ibid. 324—332.

¹¹⁸ Ibid. 321.

Herberstein, koji je u uskočkoj buni izvojevao pobjedu i stekao na dvoru veliki ugled, upotrijebio je ovu zgodu, da sruši Gabru Mijakića. Radi toga u spomenutom izvještaju od 20. oktobra 1666. god. kaže, da Mijakić i njegovi kaluderi preziru katoličku vjeru. Njihovim stopama polaze i svi ostali Uskoci. Katolici, koji se nalaze među Uskocima, moraju radi progona istupati iz katoličke crkve. Ni jedan naprotiv Uskok ne može prijeći na katoličku vjeru iz straha pred popovima, koji bi ga prognali i oduzeli mu sav imetak. Kad je jednom uglednom Uskoku ponudena čast vojvode, ako prijede na katolicizam, on je izjavio iz straha pred kaluderima, da toga ne može prvi učiniti. Neka neko prijede prije njega. Čitavo selo kod Magdalene u križevačkoj Krajini željelo bi prijeći na katoličku vjeru, ali se ljudi boje kaludera, iako im je Herberstein obećao svaku pomoć. Vladika i kaluderi brane Uskocima polaziti katoličke crkve, koji ih u tome svuda ne slušaju. Kad je tako jedan kaluder upitao jednog Uskoka, zašto pohada katoličke crkve, odvratio mu je ovaj: Moj popo, ja sam često bio u tvojoj crkvi, pa mi nije ništa pomoženo. U katoličkoj crkvi dobivam pomoć i ispunjaju se moje želje.

Budući da duhovnici kod Uskoka ne čine ništa dobra, to treba s njima postupati prema riječima Sv. Pisma: Drvo, koje ne rada dobrih plodova, treba isjeći i u oganj baciti. To se može tako dogoditi, da car pozove u Beč Mijakića na odgovornost i da se počne protiv njega i njegovih odličnijih prijatelja proces, zašto je radije putovao u Tursku nego u Rim. Ostali monasi mogu se protjerati ili u Tursku, odakle su i došli, ili poslati Mlečićima, da u njihovoj mornarici dobiju plaću za svoje zasluge. Ako se ne može prihvatiti ovaj prijedlog, neka se dozvoli generalima, da oni obračunaju s vladikom i s monasima. Svaki graničarski zapovjednik naći će puta i načina, da ih sve iskorijeni, ako to dozvoli car.

Možda bi mogao tko prigovoriti — tako nastavlja Herberstein — da nisu svi pogriješili i da nisu svi popovi sudjelovali u posljednjoj buni. Na to treba odgovoriti: za vrijeme bune pod Savom Stanislavićem svi su bili krivi, a danas svi jednako rade: »subvertunt populum et legem caesaris non observant«. Ako se to provede, ne treba se bojati ponovne bune Uskoka, jer bi se oni sami htjeli riješiti napasti svojih popova. Osim toga dat će svaku pomoć domaći ljudi. Njemačke regimente, koje se nalaze u Krajini, morale bi biti vazda spremne. Najvažnije je, da se sve važnije garnizone pojačaju s pješaćkim četama. One bi se lako izdržavale, jer ima dosta kruha i vina.

Herberstein brani dalje načelo: ubi non est una fides, ibi non est concordia, pa iz toga izvodi, da ne će biti nikada sigurnosti, dok ne bude jedne vjere u Krajini, čemu se opiru kaluderi. S njima treba postupati, kako je u svoje vrijeme postupao nadvojvoda

Ferdinand s luteranima u unutarnjim austrijskim provincijama, pa će biti mir.

Petretić u svom izvještaju od 20. juna 1667. kaže o sudjelovanju Mijakića u buni godine 1666. ovo: (Gabrijel Miakich) multas ac maiores quam immediatus praedecessor ipsius erga praefectos confiniorum istorum in populo isto Valachico inobedientias, insultationes et contemptus ipsos occultis suis consiliis promovit et fovit. Ultimatim etiam, ne et ipse minus quid, quam praedecessores eiusdem fecisse uideatur, rebellionem excitavit...«

Krčelić kaže o sudjelovanju Mijakića u buni: »Gabriel Miakich gravissimam excitando rebellionem regemque confiniorum se inscribendo Leopoldi regis excitat pietatem...« (Notitiae Praeliminare 431—433).

Isusovačko Izvješće isto tako smatra Mijakića krivcem bune i naziva ga »arrogantissimus pseudoepiscopus.«

I doista ova je buna odlučila daljnom sudbinom Gabre Mijakića. On više nije mogao na bečkom dvoru popraviti svoga položaja, jer su tamo došli do uvjerenja, da je vrlo opasan narodni tribun, branič privilegija i preveliki prijatelj Zrinjskih. Od sada je čekao dvor samo zgodan način i zgodno vrijeme, da ukloni Mijakića s vladičanske stolice. Jedini mu je ostao prijatelj Petar Zrinjski, kojemu se svidala borba vladike i marčanskoga manastira protiv Nijemaca. Istina, Herberstein u svom izvještaju od 14. juna 1666. kaže, da je Osmokrug podigao tužbu i protiv obojice grofova Zrinjskih (Lopašić, Spomenici II, 317). To je bilo dakle još prije smrti Nikole Zrinjskoga, dakle prije 18. novembra 1664. Međutim Petar Zrinjski nije sudjelovao sa svojim vojnicima u ugušenje bune. Što više Petra ćemo naskoro susresti u Beču, gdje se zauzima za Mijakića i gdje supotpisuje kao hrvatski ban njegovu novu vjeroispovijest.

Gabre Mijakić u Rimu.

Nakon svladane uskočke bune u ljetu 1666. godine odlučio je Gabre Mijakić, da ode u Rim i da tako ispuni svoje obećanje, koje je zadao prilikom imenovanja za marčanskog vladiku. Dana 12. oktobra 1666. piše iz Marče Petretiću, da mora poći u Ugarsku zemlju, jer da su mu ljudi dužni novaca. Nekoliko dana da će se zadržati u Gjuru, jer su ga tamo pozvali. Nakon ovoga pohoda doći će odmah u Zagreb i preko Zagreba otputovati u Rim, kamo do sada nije mogao ići iz razloga, što je neprestano morao miriti i poučavati narod.¹¹⁹ I zbilja Mijakić je ovaj put održao riječ. U

¹¹⁹ U tom pismu tuži se Mijakić na Pavla Zorčića, mladoga svećenika i župnika u Svetom Ivanu Žabnom, koji je svršio teološke nauke u Bolonji. Mijakić kaže, da su neki ljudi iz Mučne u Potočcu zaprosili jednu djevojku, a drugi su im je preoteli, pa malo da nije radi toga došlo do krvi.

Ugarskoj se zadržao samo kratko vrijeme i vratio se u Marču, odakle se spremao na put u Rim. Na proputovanju u jeseni 1666. god. posjetio je zagrebačkoga biskupa Petretića, od kojega je tražio preporučna pisma za Svetu Stolicu. Dakako da tih pisama nije dobio. O tom svjedoči Herberstein u izvještaju iz Križevaca, kad veli: »Derowegen er (Mijakić) bey dem H. Ertzbischoffen zu Agramb pro litteris missionalibus et recommendatoriis angehalten, bis dato aber solliche ihme nicht erfolgt werden«. Budući da je ovaj izvještaj pisan 20. oktobra 1666., to slijedi, da do toga vremena Mijakić nije otputovao u Rim.

Petretić izvješćuje o Mijakićevom polasku u Rim u svom drugom izvještaju, što ga je poslao na dvor iz Varaždinskih Toplica 20. juna 1667. ovo: »... in schismate perseuerans a tempore obtentionis huius episcopatus usque ad autumnum proxime praeteritum hic mansit... Qua rebellione (1666. g.) ita castigata ac Valachorum non solum ea audacia, quam antea habebant, repressa, sed etiam ad aliam, ad quam se scilicet per eiusmodi rebellionem assecuturos praesumptiose sperabant, uia praeclusa, uidit idem Mihakich se consiliorum suorum finem sortitum non esse, quin immo et id, quod habebant Valachi, audaciae perdidisse et in oboedientiam Dominorum praefectorum deuenisse, ipse quoque oboedientiam ex sui parte, quamuis fictam meditatus est et ut eam ostendat, Romam profectus est. Nullam autem hoc toto tempore, quo hic manebat, recognitionem mei ueluti ordinarii loci fecit multo minus oboedientiam aut reuerentiam de iure debitam exhibuit. Sed et consiliis meis quoad Romanum eiusdem iter uti recusauit expressaque coram me dixit, quod ab ecclesia orientali nunquam recedet et quod ex ea pelle, in qua nunc est, hoc est ex schismate, nunquam exhibit. Quid autem Romae fecerit aut faciat, nondum mihi innotuit, quia ipse nondum rediit«.

Mijakić je dakle ponovno izjavio pred Petretićem, da se ne će odreći »orientalne crkve«, što se može samo na taj način tumačiti, da se ne će odreći istočno-slovenskoga obreda. Dakako da Petretić tu izjavu tumači na svoj stari način, da će Mijakić i dalje ustrajati u raskolu. Mijakić je Petretiću u Zagrebu

Pavao Zorčić ipak je vjenčao djevojku za otmičara. — U pismu veli Mijakić: »I poslao Vašemu Gosp. drvnjenu bijeloga graha, što sam ljetos obećao«. — Ivić kaže: »Za Mijakića se na više mjesta veli, da je bio iz Gjura, ali se ne kaže jasno, da li je bio rodom iz Gjura ili je kao slavonski Srbin neko vrijeme službovao u Gjuru. U gjurskoj okolini ima danas pomadžarenih Mijakića, ali se u 17. vijeku nalazilo Mijakića i u slavonskoj granici« (Bratstvo 1925, 197). — Mijakićevo pismo nalazi se u Lopašićevoj Kolekciji u arhivu Jugoslavenske Akademije u Zagrebu. Na pismo je Mijakić udario pečat, koji u sredini grba ima orla, a na vrhu grčki križ sa slovima G(abrijel) M(ijakić).

na proputovanju u Rim pokazao i neispisano pismo, na koje su udarili svoje pečate svi videniji Uskoci. Mijakić je imao to pismo upotrijebiti u Rimu kao preporuku za sebe kod Svete Stolice i kao svjedodžbu, da ga narod ovlaštuje na ispovijest katoličke vjere. On dakle nije pošao u Rim sam po svojoj volji nego po volji najvidenijih predstavnika naroda. Ta je činjenica za uniju Gabre Mijakića od velike važnosti i ne može se mimo nje samo tako proći. Ona nam ujedno otkriva i glavni razlog, zašto Mijakić do sad nije išao u Rim: jer su se tomu opirali predstavnici Uskoka. Sad je ta zapreka prestala i Mijakić je mogao s povjerenjem naroda ispuniti zadano obećanje.

Kao jedini razlog putovanja Mijakića u Rim navodi Petretić to, što se bojao kazne radi podizanja uskočke bune. Taj isti razlog navodi Herbersteinovo i Isusovačko izvješće, u kojem se kaže: »Verum sub huius anni 1666. autumnum, quando vidit domitam a Herbersteinio perviciam suae gentis et alios ex ea post alios rapi ad dandas rebellionis poenas, ipse nescio quo reae conscientiae latratu expergefactus surrexit clam et ut discrimini subduceret caput Romam se recepit ceu debitam Christi in terris vicario reverentiam sui que submissionem persoluturus«. To isto tvrdi i Dr Aleksa Ivić (Iz istorije crkve hrvatsko-slavonskih Srba 18).

O Mijakićevu boravku u Rimu našao sam samo jedan dokumenat u arhivu kongregacije kardinala De Propaganda Fide. Prefekt iste kongregacije Paluzzo Paluzzi degli Albertini Altieri u audienciji kod pape Aleksandra VII. (1655—1667) 26. februara 1667. predložio je predmet o imenovanju Gabre Mijakića za vladiku pismenim putem. Iz dokumenata se razabira, da je Mijakić nakon svoga dolaska u Rim predao papi Aleksandru VII. memorandum, da bude postavljen za »Svidničkoga biskupa za Morlake ili Srbe grčkoga obreda na granicama Moldavije«. Isto je tako upravio memorandum i na kongregaciju kardinala De Propaganda Fide, u kojoj je tražio potvrdu imenovanja za vladiku. Aleksandar VII. poslao je memorandum Gabre Mijakića, koji je bio na njega upravljen, kongregaciji kardinala De Propaganda, da dade svoje mišljenje. U kongregaciji je bio taj predmet dugo vremena istraživan. Napokon su našli u arhivima od godine 1651. za vrijeme molbe Save Stanislavića, da bude potvrđen za Svidničkoga biskupa, da je Kongregacija tada riješila, da se potvrda ne može dati na titul Svidničkoga biskupa, nego da car mora izmijeniti svoje imenovanje tako, da vladici dade naslov crkve »Svetoga Mihajla Arkandela u Marči«, koja je prava rezidencija ovih biskupa »Morlaka«. Svidnički se titul ne smije dati iz razloga, da se na taj način ne bi pre-

judiciralo pravima zagrebačkoga biskupa i kaločkoga nadbiskupa, koji se protive tomu naslovu i kojima po kanonu mora marčanski vladika izražavati svake godine priznanje (pokornost).

Dalje se u istom dokumentu veli, da što se tiče same osobe Gabre Mijakića, niko ne može dati izvještaja, da li je on katolik. O tome da se može sumnjati iz razloga, što je posvećen od moldavskog nadbiskupa, koji je raskolnik i kojemu idu svi tamošnji raskolnički biskupi na rukopoloženje. Kad su u kongregaciji o tome ispitivali Gabru Mijakića i kad su mu predbacili ovo posvećenje on je odgovorio, da ne bi u Rim došao Svetoj Stolicu, kad ne bi bio katolik. Prefekt kongregacije ne vjeruje niti ovoj njegovoj decidiranoj izjavi nego kaže u izvještaju papi Aleksandru VII., da to Mijakić veli samo radi toga, jer u imenovanju carevom izričito veli, da ne može biti biskupom bez potvrde pape i da tu potvrdu ne može dobiti, ako se ne izjavi katolikom.

Kardinal napokon traži od Svetoga Oca, da se za izdržavanje Gabre Mijakića odredi 15. škuda na mjesec, koja je plaća bila u svoje vrijeme određena i za izdržavanje u Rimu Save Stanislavića.¹²⁰

Na koncu ovoga dokumenta napisano je: »Ad congregationem consistorialem«, što znači, da je pitanje imala ispitati kongregacija kardinala za imenovanja biskupa. Što je bilo dalje s riješenjem ovoga pitanja, nisam mogao naći u rimskim arhivima nikakva traga ni glasa. Iz pisama Petra Petretića, koje je upravo u Beč isusovcu Gaileru sa svoga imanja u Gradecu 10. jula 1667., vidi se, da je Galier pisao u Rim kongregaciji De Propaganda, da se ne potvrdi imenovanje Gabre Mijakića za marčanskog vladiku. Petretić moli Gailera, da ponovno piše kongregaciji ili sam ili preko ugarskoga kancelara, »ut Valachorum pseudopastoris et impostoris pessimi Gabrielis Miakich sollicitatoribus, quos is Romae a se relictos narrat, nihil credant, multo minus pecuniario subsidio pro erigendis schismaticorum scholis adiuent, sed potius ad inquisitionem aut saltem ex urbe amandent.«¹²¹ Iz ovoga se vidi, da se Mijakić iz Rima povratio prije 10. jula 1667. Iz izvještaja istoga Petretića od 20. juna 1667. vidi se, da se Mijakić nije vratio još do toga roka. Dakle njegov povratak bi mogao biti koncem juna ili početkom jula.

Iz toga se ujedno vidi, da je Mijakić u Rimu tražio pomoć za uzdržavanje škola među Uskocima i da je imao u Rimu prijatelja, koji su radili nakon njegova odlaska za njegovo imenovanje. Za vrijeme svoga boravka u Rimu nije mogao dočekati riješenja, jer su u to stigli izvještaji iz Beča i jer je kongregacija stala na stano-

¹²⁰ Archivio di Propaganda: Udienze di Nostro Signore v. 6, 6v. In audientia 26. februarii 1667.

¹²¹ Arch. eccles. zagrab. epist. ep. VII, 42.

više, da se ima imenovati na titul Marčanskoga vladike, a ne Svi-dničkoga.

Kad je Petretić vidio, da Mijakić nije uspio u Rimu i da je došao kući bez potvrde za marčanskog vladiku, držao je, da je došao pravi čas, da s njime konačno obračuna. Radi toga se obratio pismom na cara Leopolda, da izda nalog zagrebačkom kaptolu, da izašalje u Marču dvojicu kanonika, koji će zatražiti u ime carevo važne dokumente marčanskog vladičanstva, iz kojih će se lako moći dokazati, da je Gabre Mijakić kriv radi teških zločina. Nakon toga neka se stavi pred sud i neka se za uvijek progna, u slučaju da se ne osudi na smrt prema svojem obećanju, koje je zadao prilikom imenovanja 1663., da mu slobodno mogu glavu odsjeći, ako ne pode u Rim i ako ne ispovijedi katoličke vjere.

Petretić moli Gailera, da lično o čitavoj stvari govori s ugarskim kancelarom i da ga zamoli, da se odmah nakon careve odluke pošalju dekreti zagrebačkom kaptolu, generalu slavonskom i petrinjskom i njemu. Uz dekrete neka se priloži i popis onih dokumenata, koji se imaju predati delegatima zagrebačkog kaptola. Dakako da Petretić šalje kopiju svih tih dekreta, koji su se imali samo potpisati, i popis dokumenata.

Na koncu moli Gailera, da brzo i odlučno radi, jer bi on želio, da se ovo važno pitanje riješi za njegova života. Iza njega će doći na zagrebačku stolicu čovjek, koji se ne će pravo razumjeti u čitavo pitanje i koji ne će imati toliko iskustva kao on.

Na bečkom dvoru nisu znali sve do početka juna 1667., da je Gabre Mijakić otputovao u Rim radi potvrde. Radi toga se šalje Mijakiću u Marču odluka cara, da će se mjesečna potpora manastiru u iznosu od 30 forinata istom onda početi isplaćivati, kad Mijakić prema učinjenom obećanju ode u Rim i prigrlji uniju s rimskom crkvom.¹²²

Kad je general Trautmannsdorf primio ovaj carev nalog, pozvao je vladiku Gabru Mijakića iz Marče k sebi sa još četiri kaludera i oštro ga opomenuo, da izvrši svoje zadato obećanje. Mijakić je na to odgovorio, da je bio u Rimu, ali da potvrde nije mogao dobiti, jer je Papa bio bolestan.

Tom je prilikom Mijakić s četvoricom kaludera ponovno dao generalu pismeno obećanje i izjavu, da će živjeti u jedinstvu s rimskom crkvom i da će se odreći ras-

¹²² Jugoslav. Akademija coll. Lopašić. — Car je sklon, da se i nadalje isplaćuje potpora manastiru, »allein weilen er bey antretung des bisthums versprochen nacher Rom zu raisen und sich alda von ihrer päbstlichen heyligkeit confirmiren auch darauf sein religion mit der catholischen unieren zu lassen, als ist irer k. Mt. allergnedigster beuelch und willen, dass derselbe vorhero solchen seinen versprochen nachkommen solle«.

kolničkog patrijare. U izjavi naročito uvjerava, da će Papi caru vjeran i poslušan biti u svojoj vjeri. Trautmannsdorf uza sve to drži, da nema nikakva znaka niti nade, da će Mijakić među Uskoke uvesti katoličku vjeru i da će narod u njoj poučavati.

Trautmannsdorf sve to javlja ratnom vijeću u Grac.¹²³

Za Gabru Mijakića pogoršao se položaj i radi toga, što je došao u sukob s mladim svećenikom Pavlom Zorčićem, koji se nalazio pod stalnom zaštitom Petra Petretića. Nakon svršenih nauka u Bolonji vratio se Zorčić u domovinu i Petretić ga je poslao, da služi prvu službu u Svetom Ivanu Žabnu. Budući da se bojao, da će se tomu opirati Mijakić, poslao je u Marču dvojicu kanonika zagrebačkoga kaptola: Mihajla Vajdića i Gjuru Brezarića. Kad su delegati došli Mijakiću, zapitali su ga, da li kani smetati u službi Pavla Zorčića, mladomisnika u Svetom Ivanu Žabnom. Na to je Mijakić odgovorio: »Ne ću stajati na putu dobrom i dragom djelu Bogu, caru, domovini, krajini i običajima, da naime Pavao Zorčić u Svetom Ivanu Žabnom čita liturgiju. Što se tiče uprave parohije, koja bi se imala predati Pavlu Zorčiću, vidjet ćemo kasnije. Zašto nije došao do nas?« Delegati dalje izvješćuju, da je Mijakić i to kazao, da će u znak pomirljivosti i mira i radi sretnog svršetka primicija Pavla Zorčića poslati u Sveti Ivan Žabno jednoga od svojih kaludera. Mijakić je na dan primicija poslao po svom sluzi Ivanu Bogojčiću pismo u Sv. Ivan na narod, da mirno primi Pavla Zorčića. Bivši paroh pročitao je narodu pismo, a sluga Mijakićev u društvu sa svojim bratom pozvao je tajno narod na groblje i ondje im savjetovao, da nikako ne primu Zorčića za paroha. Radi toga je veliki dio naroda otišao i nije htio prisustvovati službi. Ostali su ostali na službi i pristali, da im Zorčić bude parohom, dok su drugi prigovarali bojeći se Mijakića.¹²⁴

Mijakić na istrazi u Gradecu pred kaločkim nadbiskupom.

Petretić u svom izvještaju od 20. juna 1667. kaže, da se priča, da se Mijakić nakon povratka iz Rima skiće po karlovačkom generalatu i da sprema po svoj prilici opet kakvu prevaru. U Isusovačkom Izvještaju se veli, da se Mijakić vratio iz Rima 1667. U mjesecu julu 1667. sastali su se — tako se doslovce kaže u tom Izvještaju — na dobru zagrebačke biskupije u Gradecu kod Križevaca: nadbiskup kaločki, Petretić i jedan od Isusovaca, misionar. Oni su poslali u Marču kanonika Brezarića s jednim župnikom i pozvali Mijakića u Gradec. Kad su došli poslanici u Marču, bio je vladika sa svim kaluderima vrlo uznemiren. Kaluderi su pitali: Što ima

¹²³ Ibid. Mijakić je izjavio, da nije mogao u Rimu dobiti potvrde »wegen unpässlichkeit der Böpstlichen heyligkheit«.

¹²⁴ Arch. capituli Zagrab. P. n. 219.

zagrebački biskup s našim vladikom i zašto ga zove? Dva puta su među sobom održali vijećanje i zaključili, da vladika ne smije ići u Gradec. Kod trećega vijećanja sam je Mijakić savjetovao, da se pozivu nadbiskupa kaločkoga odazove. Dana 8. jula stigao je Mijakić u biskupski grad Gradec. Pretvarao se, da je do smrti bolestan radi svoga puta u Rim, a izgledao je zdrav, debeo, crven. Odmah je pitao, zašto ga zovu. Tada mu je nadbiskup odgovorio: Želim znati, da li ste bili u Rimu i da li ste dobili potvrdu od rimskoga prvosvećenika? Ja moram budno paziti i starati se oko toga, da li u mojoj biskupiji narod ima dosta zakonitih i vjernih pastira duša, jer sam ja isto tako biskupom svih onih, koji nastavaju Krajinu, kao što i drugih, koji se nalaze pod mojom jurisdikcijom. Kad je Mijakić to čuo, počeo se grohotom smijati. Nadbiskup se radi toga uvrijedio i kazao: gle taj me ismjehuje, što kažem, da sam biskup svoje biskupije. Mijakić, lisica grčke vjere — tako Isusovačko Izvješće — odmah promijeni način govora i reče: Nisam se smijao Vašem gospodstvu, nego su mi pale na pamet riječi, koje su mi u Rimu kazali oni, koji su tvrdili, da nisam pravilno posvećen, a ja sam im odgovorio: dakle posvetite me vi bolje! Na to su se smijali oni i ja. I sada sam se smijao, kad mi je došao na pamet onaj smijeh.

Nadbiskup kaločki je na to tražio od Mijakića, da pokaže papina pisma. Mijakić je odgovorio, da nije mogao doći do Aleksandra VII., jer je dugo vremena ležao u postelji radi smrtonosne bolesti. Nakon njegove smrti nije imao novaca, da čeka izbor novoga pape. Radi toga je ostavio u Rimu jednoga pouzdanoga čovjeka, koji će raditi oko njegove potvrde.

Na tom sastanku pokazao je Mijakić pisma na koži pisana, koja da je dobio od pape, a kad tamo to su bile za četiri crkve neke kratke indulgencije, u koje sam ne vjeruje, ali ih je morao primiti od pape »fictae solum et pro forma«.

Tako se svršio sastanak u Gradecu. Na njemu je bila konačno riješena daljna sudbina Gabre Mijakića. Petretić je naime nakon toga dao pisati u Rim preko spomenutog isusovca »misionara«, koji je sudjelovao na sastanku u Gradecu. Iz Rima je stigao odgovor O. Laurencija Kolera, koji je tada bio generalni prokurator. U odgovoru se kaže, da je Mijakić dobro u Rimu poznat, da mu tamo niko nije vjerovao i da je otišao kući ne obavivši posla. U Rimu da je ostavio prokuratora, koji ima sabirati novac za sjemenište, u kojem bi se podučavala uskočka djeca. Prije nego je kaločki nadbiskup otišao iz Gradeca, zaključio je, da treba protiv Mijakića po kanonima postupati, jer da on nije pravi pastir nego najamnik. Osim toga treba ga lišiti biskupske časti, do koje je došao preko prevare i simonije. To treba učiniti osobito radi toga, što nije izvršio uvjete, na koje se pod kaznom depozicije obvezao prigodom imenovanja za vladiku.

Budući da Petretić nije mogao pisati zbog velike slabosti, niti u pero kazivati radi teškog kašlja, to je dao preko rektora zagrebačkog isusovačkog kolegija napisati molbu na Leopolda, da se naloži svima generalima i višim zapovjednicima u Hrvatskoj i Slavoniji, da pruže vojničku pomoć za izvedenje postupka protiv Gabre Mijakića. Ujedno je car zamoljen, da kao suca protiv Mijakića postavi Martina Borkovića, generala reda Sv. Pavla eremite. »virum integerrimum«. Molba je poslana O. Filipu Milleru, carevom ispovjedniku, koji nije žalio nikakva truda u radu, da se Uskocima dade za crkvenog poglavicu katolik, koji će biti sufragana zagrebačkog biskupa. Sve se to zato ovdje spominje — tako Isusovačko Izvješće — da se zna, na koji su način Uskoci oslobođeni jarma danka, što su ga imali davati pseudopatrijari i preko njega turskom haremu, i kojim su im putem razriješene bokagije raskola i bludnja.

Sličnu predstavku upravio je na cara protiv Mijakića i katolički nadbiskup.

Prije nego li je došlo riješenje iz Beča protiv Mijakića umro je 12. oktobra 1667. zagrebački biskup Petar Petretić, na čije je mjesto imenovao car Leopold već 19. decembra iste godine Martina Borkovića. Isusovački misionar da je preko Filipa Millera molio Borkovića odmah nakon njegova imenovanja, da pođe stopama svog predšasnika u pitanju uklanjanja »raskolničkog« vladike.

Gabre Mijakić ponovno ispovijeda katoličku vjeru.

Imasti su se oblaci nadvili nad Hrvatskom i Ugarskom. Njemačka vojska uzela je svu vlast u svoje ruke. Za vrijeme svadbenih svečanosti cara Leopolda s infanticom španjolskom Margaretom u mjesecu novembru 1666. sastali su se ugarski palatin Vešelenji, hrvatski ban Petar Zrinjski i Franjo Nadaždi s francuskim poslanikom Gremonvilom na bečkom dvoru, da se dogovore, što će učiniti protiv Leopoldove politike. Na sastanku u Požunu iste godine 19. decembra zadadu si sva trojčica tvrdnu vjeru, da će ostati u savezu i da jedan bez drugoga ne će ništa učiniti. Prema dogovoru imala je buna buknuti u Ugarskoj i Hrvatskoj na proljeće 1667. god., ali jer je prvi i glavni saveznik urotnika francuski kralj Ljudevit XIV. poslao samo pismo puno slatkih riječi i obećanja bez stvarne pomoći, to se taj naum nije mogao izvršiti. U mjesecu martu 1667. zaključili su ugarski i hrvatski staleži, među kojima se nalazio i Petar Zrinjski, na izvanrednoj skupštini u Banjskoj Bistrici na prijedlog Vešelenjija, da se ima zatražiti protiv cara pomoć od Erdelja i Turaka. Apafi, knez erdeljski, poslao je poslanike visokoj porti i zatražio savez protiv Leopolda. Tada je bio tumačem kod velikog vezira Grk Nikasia Panjajotti, koji je dojavio carskom poslaniku u Carigradu sve, što su Apafijevi poslanici govorili. Tako je Beč brzo doznao za

urotu. Nadaždi, član tajnog carskog vijeća, saopći Apafiju i drugim urotnicima, da je dvor upućen u niti urote.

U Hrvatskoj se glavna važnost postavljala na vojsku u karlovačkoj i varaždinskoj Krajini. Graničarskim četama je bila namijenjena zadaća, da nastupe protiv urotnika, koji se nalaze u Hrvatskoj i da u isto vrijeme brane prelaz turskim upadima u Hrvatsku. Glavno je dakle bilo pitanje, kako će za vrijeme sukoba između Leopolda i velikaša držati Uskoci, koji su sačinjavali jezgru krajiške vojske. S te strane trebalo se posve osigurati. U takvim prilikama pobijedila je teza generala Herbersteina, da treba pod svaku cijenu iz Krajine maknuti Gabru Mijakića, koji se u odlučnom času lako može staviti na čelo Uskoka u prilog urotnika i koji osim toga na granicama stvara neprestanu opasnost za vojničke vlasti. Sve je to dobro znao i sam Mijakić i zato je odlučio, da učini posljednji pokušaj za svoj spas. U mjesecu svibnju 1668. god. krene on u Beč. Tu se u to vrijeme nalazio i ban Petar Zrinjski, kojega je kralj slao zajedno sa Selepčenjijem i Nadaždijem na protestanski sabor za gornju Ugarsku kao svoga posrednika. On je predstavio Mijakića kancelaru, pred kojim je položio ovu prisegu i ispovijest vjere:

»Ja Gabrijel Mijakić, pop zakona gerčkoga, Pater reda Sv. Basilija, Bogu i Divici Mariji i usem svetim i cesarovoj svetlosti prisižem, da hoću veran i pokoran biti Sv. Otcu Pape i cesarovoj Svetlosti sa usem Serbli, rekući Vlaškimi sinovni. Ne kratim kervi proleati vu gerčkom zakonu. I da hoću ljuctvo prez svake lenosti vučiti, kako bi Gospodinu Bogu najmilije i najugodnije bilo, da budu pravi katolici i sinovi pravedne matere cirkve i da mirno bude i dobro jedinstvo na svaku potrebu cesarove svetlosti i na veliku službu i pomoć vazdar. Po tom toga, koga je Gospodin Bog postavil Sv. cirkvam pastira i poglavara najpervoga Sv. apostola Petra i Jakopa Jerusalmeskoga i po njem Silvestra i druge ostale pape, i ne listor jednoga, ali dva da bi veruval nego use, koji su bili vu onom vremenu do sadašnjega vremena poglavari. I sadašnjega vremena Sv. Oca papu deržim za poglavara i hoću vu jedinstvu pravedno živeti, kako su Sv. Bazilije i Ivan Zlatousti, Gregorije i Atanazije i Chirilus bili vu jedinstvu s Sv. Otcem papum, tako i ja hoću usim mojim liustvom biti vu jedinstvu s Sv. Otcem papum i s Sv. rimskum Cirkvum. I kako su se oni deržali od šismatinstva, tako se i ja deržim. I što mi je govoril zagrebački biskup, da bi se od patrijarke odvergal, koga se jaz ne mogu odverći, ar to vu našem zakonu stoji, da se prez njega ne morem po-

svetiti. I kako su prvi biskupi hodili u Rim na pokornost, tako sam i ja hodil k Sv. Otcu pape na pokornost. Takajše sam se obećal, da hoću školu napraviti. Napravil sam ju i hoću da se vlaška deca vuče dijačkoga pisma. I s Gospodinom biskupom zagrebačkim hoću ljubav deržati i prijateljstvo, kako s bratom. Na toj prisegi bil je Gospodin kancelar i Gospodin ban va Beču Zrini Petar. Svjetle krune sluga najmanši Gabrijel Mijakić, biskup.«

Ovaj je dokument vrlo zanimiv. Nalazi se u arhivu Jug. Akademije u coll. Lopašić. Napisan je latinicom, samo što se Gabre Mijakić potpisao ćirilicom. Izgleda dakle, da ga Mijakić nekom u pero diktirao, jer ćirilicu nisu znali čitati niti Zrinjski, niti drugi, kojima je bilo stalo, da Mijakić položi prisegu i da se tako održi. Što se tiče samog sadržaja prisege, to se jasno vidi, da Mijakić ispovijeda primat apostola Petra, kojemu pridružuje »Jakopa Jerusalemskoga«. Mijakić je i prije ovoga događaja jednom prilikom izjavio pred Petretićem u Zagrebu, da je jerusalemska crkva glava svih crkvi. Mijakić nadalje priznaje i primat nasljednika Sv. Petra rimskih papa, od kojih izrijeckom spominje papu Silvestra.¹²⁵ On drži, da se to njegovo dogmatsko stanovište dade spojiti s time, da se ne mora odreći pećskog patrijare, »jer to stoji u našem zakonu« i jer se bez njega ne može rukopoložiti. Za Mijakića dakle vrijedi kao vjersko središte rimski papa, a kao obredno pećski patrijara. Na tom su stanovištu stajali i njegovi predšasnici: Sava Stanislavić, Gabre i Maksim Predojević.

Mijakić se iz Beča vratio u prvoj polovici maja u Krajinu. General Herberstein nije znao, što je u Beču postigao. Dana 16. maja 1668. piše on iz Varaždinskih Toplica Martinu Borkoviću u Zagreb, da se za Mijakića zauzima jedan franjevac po imenu Gabrijel, koji je kod njega bio u Toplicama i preporučivao mu, da se blago postupa s Uskocima i s njihovim biskupom, jer da će sve biti dobro. Herberstein se ruga ovome savjetu i kaže, da bi taj franjevac više želio biti ispovjednikom među Uskocima, a nikako mučenikom.¹²⁶

¹²⁵ Papa Silvestar slavi se u istočnoj crkvi na dan 2. januara. U njegovoj službi ima upravo cijenjenih dokaza vjerovanja istočne crkve u vrhovno poglavarstvo rimskog pape. On se naime isporučuje s ognjenim stupom i s oblakom, koji su pratili Israela, kad je izlazio iz Egipta. Osim toga se zove voda i korifej concila u Niceji, jer je svojim nepogriješivim naučanjem zatvorio usta heretika (Nilles, *Kalendarium Manuale utriusque ecclesiae*, Oeniponte 1879, 50—51).

¹²⁶ Arch. eccles. Zagrab. epistolae ad Martinum Borković v. V, fol. 14, Archetypum.

Sad je bilo posljednje vrijeme, da Uskoci ustanu na obranu Gabre Mijakića. To su učinili njihovi vojvode i zastavnici u julu iste godine.

Oni pišu molbu generalu Trautmannsdorfu u Varaždin, u kojoj među ostalim kažu: »Ne znamo, kamo drugamo se uteći, nego k Vaše ekscelencije, kako našem Gospodinu, ocu i mater: Zato se molimo i preporučamo Vaše ekscelencije, da nas obderžite vu našem zakonu i našega Gospodina biskupa, kako su i prvi generali nas deržali. Odkad nas je cesarova svetlost naselila vu ovi zemlji, svegdar su nas u našem zakonu deržali. Zato se molimo ponizno V. eksc., da biste ovaj trud dostojali se na se uzeti i njegovoj cesarovoj svetlosti odpisati, kako bi dobro bilo i mirno, da bi već nemali nikakve bante nit truda mi ni naš biskup i kako bi mogli vu mirnosti živeti i cesar. svetlosti služiti.«¹²⁷

Za prisegu i ispovijest vjere Gabre Mijakića brzo je doznao i zagrebački biskup Martin Borković, koji se pobojavao, da će mu taj korak vladike pokvariti sve račune u daljnjem postupku amocije. Radi toga je 3. augusta iste godine poslao varaždinskom generalu dvojicu kanonika zagrebačkog kaptola: Matiju Slovenčića, lektora, koji je bio dobro upućen u ovo pitanje, i Mihaela Bočaka, arhidakona beksinskog, da mu na ruke predadu memorandum, koji sadrži prigovore protiv obećanja, što ih je Mijakić u Beču učinio. Prije svega Mijakić da na razne načine svaća riječ »zakon«, koju više puta spominje u svojoj pismenoj prisegi. Gdje govori, da je spreman i krv svoju proliti za »zakon«, tu pod tom riječi razumije obred, koji mu niko ne namjerava uzeti i u koji mu niko ne dira. Gdje pak govori, da u »zakonu« stoji, da se ne može za biskupa posvetiti bez raskolničkog patrijare, tu razumije pod tom riječi vjeru sa svim grčkim zabludama.

Mijakić nadalje da sam sebi protuslovi, kad s jedne strane kaže, da hoće i želi uniju s rimskim papom, a s druge strane da se ne može odreći pećskog patrijare, koji je »raskolnik i nevjernik«.

Mijakić da je obećao, da će ići papi u Rim i tamo je zaista i pošao, ali nije papi ni jedne riječi govorio o svom vlašićanstvu o carevom imenovanju. Kad bi to učinio, sigurno bi bio donio sa sobom kakvi spis ili papinu potvrdu. Kod toga se ne može ispričati svojom neukosti«, »quia est valde astutus«. On je naime donio iz Rima nekakva nepotrebna pisma o oprostima, kojima se okolo hvali pred prostim narodom, da je u njima sadržana potvrda Rima za vladiku i da je on u Rimu sve sretno svršio. Za papinu potvrdu nije mu stalo, jer za nju sad ništa ne radi. On prezire i ne cijeni rimsku stolicu. Obećao je, da će podići škole, ali do danas nije ni to obećanje izvršio.

¹²⁷ Arkiv Jugosl. Akademije coll. Lopašić.

Napokon da zagrebačkog biskupa zove svojim prijateljem i bratom, čime očituje, da mu je po časti jednak, što se protivi carevoj volji i kanonima, prema kojima mu ima biti u svemu podložan. Radi toga je izopćen iz crkve i morao bi pasti pod »*brachium saeculare*«. ¹²⁸

Martin Borković je vodio protiv Mijakića neumorno istragu. Radi toga je zatražio od njega nakon povratka iz Beča carevu donaciju za vladičanstvo. Mijakić šalje prepis dokumenata s ovim karakterističnim pismom: »Kako sam bil pri Vašem Gospodstvu onomadne i kako sam bil obećal V. G., da donaciju pošaljem, koju imam od cesarove svetlosti na biskupiju V. G., stanovite prilike nisam imal nego evo sada šaljem par te donacije V. G. I kako je tu napisano, tako je i pri cesarovoj svetlosti vu knjigah napisano.

Bil bi i za već dugovanja govoril s V. G., kad sam tamo bil, al ste V. G. bili betežni i tak nisam mogal. Nego ako Bog da zdravije, hoćete videti V. G., kakovu ljubav i prijateljstvo imati hoću s V. G.

I takajše, što ste mi govorili V. G. zarad procesije, koja biva o Kraljevu, zada da je nekoji biskup na tu procesiju hodil, zašto ne bi i ja hodil, ako je volja Vašeg Gospodstva? Povsud sam hodil na procesije, kadi sam godir bil: i u Rimu i vsigder. Zašto ne bi i tu hodil? Znamo, da je jedna vera i jedan Bog.

Nego ako što za potrebno bude V. G. poručete mi V. G. po ovom mojem Petru. Hoću rad poslušnuti. S tem Vaše Gospodstvo Bog zdravo i veselo derži«. ¹²⁹

Amocija i uapšenje Gabre Mijakića.

Martin Borković nastavio je žilavo rad oko amocije Gabre Mijakića. Radi toga se obratio na Franju Leonarda

¹²⁸ Ibid. Dokumentat ima naslov: »*Replica ex parte Illmi et Rmi Dni eppi Zagrabiensis ad promissionem scripto comprehensam Gabrielis Miakich, calugeri et praesentis episcopi Valachici Exllmo Dno comiti generali Sclavoniae et c. porrecta in anno Dni 1668. 3. Augusti, Varasдини.*«

¹²⁹ Arch. eccles. Zagrab. epist. ad Borković V, 22. — Nakon potpisa u P. S. napisao je Mijakić i ove riječi: »Za patre što Vaše Gospodstvo govorite, koji iz Turske zemlje ishode, ja sam moju ruku van iznel, da k njim ništa nemam. Činite, što znate z ni V. Gospodstvo«. Ta se napomena tiče prelaza kaludera iz Turske na kršćansku stranu, čemu su stalno prigovorali zagrebački biskupi i graničarski zapovjednici. Radi toga je i Borković pozvao na red Mijakića, što dozvoljava takve prelaze. Mijakić odgovara, da s tim nema nikakva posla.

Na listu se potpisao: »*Sluga i prijatelj Gabriel Miakich, episcopus Valachorum in Croatia sub corona Suae Maiestatis.*«. Kako smo vidjeli, Borkovićevi izaslanici tumačili su rječ »prijatelj« kod varaždinskog generala, da Mijakić ne priznaje vlasti zagrebačkog biskupa nad sobom.

Segedi-a,¹³⁰ biskupa u Vacu i kancelara ugarskog kraljevstva s molbom, da se Gabre svrgne i da se Uskocima ne da drugi vladika radi toga, što se nalaze u zagrebačkoj biskupiji. Segedi odgovara 22. augusta 1668. Borkoviću, da će o tom pitanju govoriti s nadbiskupom Selepčenijem i da će nastojati, da se Mijakić što prije ukloni s vladičanstva, »ne faciat ulteriora scandala«.¹³¹

Herberstein, koji je početkom jeseni iste godine krenuo preko Graca u Beč radi izvještaja o prilikama na granicama, javlja Borkoviću 21. septembra, da je tajno i ratno vijeće savjetovalo Leopoldu, da se ukloni lažni biskup Mijakić. Radi toga neka zagrebački biskup ne prestaje raditi kod magnata, da se to doista i izvrši. Ujedno piše, da će za nekoliko dana krenuti u Beč, gdje će o Mijakiću izvijestiti isusovca Millera i carske ministre Auersperga i Lobkovicu. Vrlo bi dobro bilo, da sam Borković dođe u Beč.¹³²

O Mijakićevoj amociji pisao je Borković isusovcu Milleru i ministrima Lobkovicu i Auerspergu. Miller javlja 14. oktobra iz Beča, da su obojica ministara obećali svoju pomoć u pitanju amocije. Naskoro da će se sastati ugarska i austrijska kurija i da će donijeti riješenje o tome. Miller osim toga javlja, da se u Beču nalazi Herberstein, koji izvrsno informira ministre protiv Mijakića. Dobro bi bilo, da Borković što prije dođe u Beč.¹³³

Dana 23. novembra iste godine održala se konferencija kod ugarskog kancelara Segedi-a, na kojoj se raspravljalo o amociji. Rezultati konferencije predani su pismeno Leopoldu 20. decembra 1668. u prisutnosti ministara: Lobkovicu, Auersperga i Dietrichsteina, zatim grofova Švarcenberga, Lambergu, Nosticu, Rotala, Montekukolija predsjednika komore Sinzendorfa, vicekancelara Waldendorfa, Sonchesa, Maradasu, dvorskog kancelara Hohera, barona Šidenića i tajnika Abella. U relaciji caru veli se, da su gradačko ratno vijeće, slavonski general Trautmannsdorf i križevački kapetan Herberstein izvijestili, da su uzročnici uskočkih buna

¹³⁰ Franciscus Leonardus Szegedy, bio je najprije biskupom »Transilvaniensis« (1662—1663), zatim u Vacu (1663—1669) i napokon u Jageru (1670—1676).

¹³¹ Arch. eccles. zagr. epist. ad Borković, V, 23.

¹³² Ibid. V, 27. — Herberstein veli na početku pisma: »Ex humanissimis Rmae Dni Suae litteris audio allatam confirmationem Romae, de qua summopere gaudeo longaeuos apprecans annos. Desidero me ad servitia esse Suae Dni in Gradaz, sed ecce hic sum inanis, laboro pro patria«. — Herberstein je pisao Borkoviću i drugo pismo iz Graca 25. septembra iste godine, u kojem veli: »Bonum esset, si Rmus P. Müller scriberet, ut Vladicae operationes tandem annihilarentur et ipse expelleretur, ad quod strenue adiuuabo (ibid. V, 29).

¹³³ Ibid. V, 30. — Müller zove u ovom pismu Mijakića »Miascziz«.

u posljednje dvije godine bili kaluderi i da im je pomagao Mijakić. Osim toga Mijakić da nije pošao u Rim, kako je obećao nego u Tursku. Radi toga bi bilo nužno, da se zbaci s biskupske stolice, a da na njegovo mjesto više niko ne dode. Ujedno se neka monasi ili protjeraju u Tursku, odakle su i došli, ili se neka otpreme na mletačke lađe veslarke. Da se tom prilikom ne bi dogodile bune i da se mogu s mjesta ugušiti, neka se pojačaju posade na granicama.

U relaciji se nadalje kaže, da je gradačko ratno vijeće pristalo na prijedlog Trautmannsdorfa i Herbersteina, ali drži, da će biti mnogo bolje, ako se stvar mirnije provede. Mijakić se neka na svaki način svrgne s biskupske časti i potjera preko granice. Na njegovo mjesto neka se niko više ne postavlja za vladiku. Ostali kaluderi neka se silom ne prebacuju u Tursku, nego neka ili izumru ili se neka na miran način odstrane, da se među Uskocima ne porodi opet kakva buna.

Na konferenciju nije mogao doći lično zagrebački biskup Borković nego je poslao svoje mišljenje pismeno, u kojem traži bezuvjetnu amociju Gabre Mijakića i imenovanje za marčanskog vladiku Pavla Zorčića.

U relaciji se veli, da se konačno konferencija složila s prijedlogom gradačkog ratnog vijeća.

Kako se na konferenciji raspravljalo i o restrikciji uskočkih privilegija, to je zaključeno, da se prije svega amovira Mijakić, a istom nakon toga da se to pitanje rješava:

Na osnovu te relacije izdao je car Leopold istoga dana rješenje, da se Gabre Mijakić ima svrgnuti sa stolice Svidničkih biskupa radi mnogih uzroka, a prije svega radi toga, što nije održao zadato obećanje i što je na granicama mnogo zla počinio. Njegova amocija ima se tiho i mirno obaviti, da se ne bi Uskoci pobunili, jer u velike štuju Mijakića. Što se tiče privilegija, to se u bitne stvari ne smije dirati, nego se samo u nebitnim pitanjima mogu izmijeniti. Ta se izmjena može dogoditi samo nakon amocije Gabre Mijakića, jer bi istovremeno izvedenje jednog i drugog plana bacilo Uskoke u razočaranje.¹³⁴

Kad je došlo do izvršenja ove carske odluke, pokazale su se mnoge poteškoće. U Hrvatskoj i Ugarskoj bio je položaj vrlo težak. Revolucija je imala svaki čas buknuti, a s njom u vezi očekivala se i provala Turaka. Uapšenje i svrgnuće Gabre Mijakića, koji je bio vrlo obljubljen kod Uskoka, moglo bi izazvati najveće neprilike na najugroženijim mjestima na Krajini. Osim toga mogli bi se u tom slučaju Uskoci ujediniti sa Zrinjskim i navaliti na njemačke posade, koje su bile malobrojne i koje se ne bi mogle održati pred

¹³⁴ Arkiv Jugoslav. Akademije Coll. Lopašić.

bujicom uskočkih nasrtaja. Trebalo je dakle sve učiniti, da se Uskoci udobrovole i da budu caru u odsudnom času vjerni. Radi toga je gradačko ratno vijeće zaključilo, da se careva odluka o amociji Mijakića za sada nema provesti nego da treba čekati zgodnije prilike. Zato se nije ništa uradilo u čitavoj prvoj polovici 1669. god. Sredinom te godine (9. juna) imenovan je karlovačkim generalom na mjesto Auersperga Herberstein. Biskup Borković je tom prilikom molio cara, da Herberstein ostane u Križevcima i da se ne seli u Karlovac tako dugo, dok ne provede amociju Gabre Mijakića i dok ga ne baci u tamnicu. Herberstein je na to pristao, ali se gradačko ratno vijeće usprotivilo i naložilo Herbersteinu, da odmah pođe na svoje mjesto. Ujedno je ratno vijeće zabranilo Herbersteinu svaki postupak protiv Mijakića. Nalog ratnog vijeća pokazao je Herberstein u Varaždinu jednom isusovcu iz zagrebačkog kolegija 17. jula 1669. god., kad je polazio na svoje novo mjesto u Karlovac.¹³⁵

Herberstein je bio ljut radi ovog riješenja gradačkog ratnog vijeća, pa je zamolio cara, da ga riješi dužnosti »ab ista commissione circa falsum episcopum Wallachorum«. Početkom mjeseca oktobra Leopold mu je ipak ponovno povjerio izvađanje te zadaće. Radi toga moli Herberstein Borkovića 3. decembra 1669., da odredi dan, kad se ima s njime sastati u Gradecu kod Križevaca zajedno sa zapovjednicima iz Koprivnice i Križevaca.¹³⁶ Na ovo pismo od-

¹³⁵ Iusovačko Izvješće u arhivu Jugosl. Akademije. — Pisac Isusovačko Izvješćaja nije mogao nikako razumjeti, zašto bečki dvor i ratno vijeće u Gracu otežu sa izvršenjem odluke protiv Mijakića, pa radi toga kaže, da je car bio vrlo ljut, kad je doznao, da je gradačko ratno vijeće zaustavilo izvršenje njegove naredbe: »Quod ubi cognovit imperator, indignissime tulit tantam praesidis consilii bellici praesumptionem, quae homini non transivisset impune, ne eum mors praecipitata indignationi caesareae subtraxisset«. — Odluka ratnog vijeća u Gracu, da se Mijakićeva amocija i uapšenje nema odmah izvršiti, vrlo je ozlojedila Borkovića i zagrebački isusovački kolegij, kako se to vidi iz ovih riječi Izvješćaja: «Interim Dominus Zagradiensis episcopus aequae ac nostri omni rerum in melius aliquando mutandarum spe penitus abiecta destiterunt ab omni ulteriori sollicitatione sive apud caesaris confessarium, sive alibi non sine acri dolore, quod tam piis conatibus adversante consilio bellico iam nullum superesse videretur medium ad gentem schismaticam ab erroribus et animarum interitu revocandam».

¹³⁶ Arch. eccles. zagrab. epist. ad eppos V, 64, 67. — Početkom oktobra Borković je pisao Herbersteinu, da se već jednom izvrši carska naredba gledom na amociju i uapšenje Gabre Mijakića. Herberstein na to odgovara 9. oktobra 1669. iz Karlovca ovo: »Quad ad Vallachos attinet, Sua Maiestas Caesarea iam pridem me commissione illa clementissime sublevavit, licet nuper de novo mihi eandem obtulerit, cum tamen ob negotiorum

govara Borković 5. decembra i određuje dan sastanka 10. decembra. Herberstein odgovara iz Cirkvene 8. decembra i kaže, da će nefaljeno doći na sastanak 10. decembra i da je pozvao križevačkog i koprivničkog kapetana. Ako oni ne bi mogli doći u tako kratkom roku, može se konferencija odgoditi na 11. decembra.¹³⁷ Dana 31. decembra iste godine javlja Herberstein Borkoviću, da je zapisnik konferencije poslao gradačkom ratnom vijeću. Ujedno da je priložio i svoje posebno mišljenje o amociji i uapšenju Gabre Mijakića. Prepis jednog i drugog akta da šalje Borkoviću.

Kako se u arhivu »episcopatus almae ecclesiae Zagrabiensis« ne nalaze ti dokumenti, to se ne može ništa poblizje kazati o zaključcima. Budući da Mijakić nije bio odmah nakon te konferencije uapšen, kako bi se moglo očekivati, to se po svoj prilici nisu složili kapetani križevački i koprivnički s mišljenjem generala Herbersteina i Borkovića, da se amocija i uapšenje odmah provede, nego su bili mnijenja, da se počeka na zgodnije vrijeme, a kao razlog navodila se buna Uskoka.¹³⁸

Na dvoru su ipak forsirali izvršenje odluke, pa je radi toga 7. februara 1670. zaključeno, da general-upravitelj varaždinske i petrinjske granice Ferdinand Ernest grof Breuner pozove Mijakića na objed u Koprivnicu, da ga tu uhvati bez znanja Uskoka, otpremi u Gradac u tamnicu i preda caru na daljnji postupak. Ujedno je zaključeno, da se na Mijakićevo mjesto postavi vladika ujedinjen s rimskom crkvom.

multitudiem in dies in his confiniis occurendorum humillime recusavi sperans Rmam Dnem Vram Dnum generalem Vigiliarum praefectum in Capronitz et Dnum colonellum Crisiensem promovendae huic rei non indigere alterius opera«.

U drugom pismu od 3. decembra 1669. kaže: »Quamvis ante notabile tempus Suae Matti Caesareae benignissime placuerit me ab ista commissione circa falsum episcopum Wallachorum absolute eximere, ego quoque nihil aliud desiderassem, nihilominus de novo mihi literae mandatales allatae sunt, quatenus super hanc materiam cum Illma ax Rma Dne Vra colloqui aliisque colonellis confinium Sclavonici conferre velim et debeam. Si itaque commoditas et negotia ipsius permitterent, ut in Gradetz se conferret, facile nobis omnibus esset illac aut ubicunque placeret convenire mihique diem, quo ibidem conveniendum esset, significare dignaretur non intermissurus essem me tempestive eo deportare«.

¹³⁷ Arch. eccles. zagrab. epist. ad Borković v. V, f. 69 archetypum. — Herberstein kaže: »Quod iam ad me attinet, sicuti semper ea, quae ad communem patriae salutem Suaeque Mattis servitium promovendum spectant, mihi singulari curae esse consueverat, ita apud Rmam et Illmam Dnem Vram memorato die infallibiliter comparere non intermittam, ut salutari huic et tanti momenti negotio mea cooperatio semper paratissima videatur«.

¹³⁸ Arch. eccles. zagrab. epist. ad eppos V, 73 archetypum.

(Arch. eccles. zagrab. epist. ad Borković V. 77. Pismo isusovca Millera).

Ova odluka nije provedena nego car traži 13. marta od ratnog vijeća u Gracu, da raspravi na konferenciji pitanje amocije Gabre Mijakića i pitanje pojačanja posada u slavonskoj krajini pješadijom i municijom. Ratno vijeće javlja u Beč 17. marta, da je konferencija održana i da je prema prijedlogu Breunera zaključeno, da se još odgodi s amocijom i uapšenjem Gabre Mijakića. Tako da će biti lakše Uskoke uzdržati u dobroj volji, jer je najviše stalo do njihove vjernosti. Egzekucija protiv Mijakića samo bi ih iritirala. Križevački kapetan neka pozove vladiku pred sebe i neka mu obeća sa svom blagosti, da će mu biti uslišana molba gledom na državnu plaću. Neka mu i druge stvari obeća. Na taj način prestat će Mijakić sumnjati u izvršenje egzekucije, a osim toga mogao bi se na taj način predobiti i za dvorsku politiku protiv Zrinjskih. Baš radi toga mora nastojati vicegeneral Breuner, da udobrovolji Uskoke i da s njima postupa blago (Rački, Acta coniurationem bani Petri a Zrinio et com. Frangepani illustrantia Zagreb 1873, 76—79).

Zagrebački biskup Borković osvanuo je nenadano u Beču u drugoj polovici mjeseca marta iste godine. Za vrijeme njegova boravka održana je važna konferencija tajnih carevih savjetnika o tome, kako da se postupa prema Zrinjskom i Mijakiću i njihovim pristašama. Borković je mogao u jednom i drugom pitanju dati iscrpiva izvješća. Što se tiče Mijakića, izjavio je, da je uvijek bio mišljenja i da je prije godinu dana i po savjetovao caru, da se Mijakić baci u tamnicu i da se protjera iz Krajine. To svoje mišljenje mora izmijeniti, jer bi takva egzekucija u sadašnjim prilikama bila pogibeljna i škodljiva. Radi toga bi Uskoci mogli otpasti od cara i pridružiti se Zrinjskomu. Uz Zrinjskog bi mogao lako pristati i Mijakić. Zato treba izvršenje odluke odgoditi za bolja vremena. Konferencija je održana u stanu vojvode od Sagana u prisutnosti: Švarcenberga, Lamberga, Montekukolija, Hochera i sekretara Dorša i Abelea dana 22. marta 1670. (Ibid. 84—86). Toga istoga dana dojavljeni su zaključci caru, koji je na njih pristao i naložio koprivničkom kapetanu Breuneru, da pozove vladiku k sebi i da ga dobro drži (Ibid. 97).

Vojnički zapovjednici na Krajini i na bečkom dvoru silno su se bojali, da se ne bi Mijakić s Uskocima pridružio Zrinjskome. Tako Trautmannsdorf javlja iz Križevaca gradačkom ratnom vijeću 21. marta 1670., da Petar Zrinjski šalje svoje drugove od grada u grad i da ih je poslao i Gabri Mijakiću. Ujedno javlja, da su Uskoci vjerni (Ibid. 96).

Petar Zrinjski nije radio samo oko toga, da za sebe predobije Uskoke u slavonskoj nego i u karlovačkoj krajini, gdje je bio dobro

poznat kao vicegeneral za vrijeme generala Auersperga. Radi toga javlja svome šurjaku Frankopanu iz Čakovca 21. marta iste godine, da prema Karlovcu kreću dvije carske regimente, prema Koprivnici jedna, a jedna prema Ptuju. Frankopan neka dobro pazi, da ga ne uhvate i neka brzo načini konačni savez s tamošnjim Uskocima, da se mogu sabrati onoga časa, kad dođe carska vojska (Ibid. 96).

Poslanik mletačke republike javlja iz Beča 22. marta, da je Zrinjski poslao među Uskoke svoje ljude, da ih dignu na ustanak, ali da će Uskoci teško ostaviti svoje kuće i pridružiti se Zrinjskom (Ibid. 98—100).

U Beču je opet 27. marta održana tajna konferencija, na kojoj je zaključeno i savjetovanu caru, da se dobro postupa s Uskocima i s njihovim vladikom, kojemu se mora doznačiti plaća (Ibid. 110).

Grof Ivan Drašković javlja caru iz Varaždina 29. marta, da Uskoci pristaju uz Petra Zrinjskog (Ibid. 122). Franjo Grimani, generalni proveditor u Furlanskoj javlja 2. aprila, da Uskoci i Moldavci pristaju uz Petra Zrinjskog (Ibid. 134, 135).

Gradačka ratno vijeće izvješćuje cara 4. aprila, da su Uskoci u križevačkoj krajini vjerni i pokorni, vladika Mijakić da pristaje uz Zrinjskog, ali da će general Breuner znati, kako mu valja s njime postupati. Lijepje riječi učinile bi ovakve ljude još gorima, jer oni ne razumiju niti uljudnosti niti politike (Ibid. 142).

Nakon pisama Petra Zrinjskoga Herbersteinu i Lobkovicu, u kojima moli pomilovanje i nakon njegovih ponuda na dvoru preko isusovca Forstala, naređuje car 11. aprila među ostalim, da se vladika Mijakić nema još uloviti radi Uskoka nego se mora na njega budnim okom paziti radi toga, što dolazi Zrinjskom i odlazi od njega i prema tomu ne može misliti ništa dobra (Ibid. 170).

Petar Zrinjski i Krsto Frankopan krenuše iz Čakovca 13. aprila noću, da se predadu caru na milost i nemilost. U Beču su bačeni u tamnicu 17. aprila.

Gradačko ratno vijeće još ni sada nije smatralo shodnim, da se Mijakić uhvati. Radi toga javlja 14. aprila Herbersteinu, da se glede Mijakića izvrši careva odluka od 11. aprila (Ibid. 183). Dana 16. aprila javlja caru, da je pisano generalu Breuneru u Koprivnicu, da ima na oku Mijakića, ali mora dobro paziti, da radi toga ne dođe među Uskocima do konfuzije i ustanka (Ibid. 187).

Tako je Gabre Mijakić ostao na slobodi sve do oktobra 1670. Izvješće zagrebačkih Isusovaca prikazuje njegovo uapšenje na ovaj način:

Carski ispovjednik Filip Miller napisao je pismo isusovačkom misionaru u Zagrebu, koji se snebivao zajedno sa zagrebačkim biskupom, što se ne provodi u djelo odluka o amociji i uapšenju Gabre Mijakića. Zamjera mu, što tako dugo šuti i nalaže, da se obrati na Borkovića, koji ne smije odustati od započeta djela. Obećaje svoju pomoć i saradnju. Misionar se vrlo razveselio i javio Borkoviću dobre glasove iz Beča. On mu je predočio, kako je car u poslu oko obraćenja duša poput velikog kotača na uri, koji sve ostale manje kotače pokreće, dok carski ispovjednik ima dužnost uljem mazati osovine kotača, da brže idu. Sve to ništa ne vrijedi, ako glavni kotač ne vuče i ne tjera bat. U obraćenju duša Uskoka zagrebački biskup imade se smatrati tim batom. Radi toga je njegova dužnost, da moli i urgira cara. Ispovjednik će nastojati kršiti duše cara i njegovih savjetnika. Kad je Borković primio takve vijesti — tako nastavlja Izvješće — odmah se dao na posao. Gabre Mijakić prije sluteći, da će se nebo srušiti nego on, živio je i radio posve bezbrižno i drsko. Usko se sprijateljio s Petrom Zrinjskim, kojega je posinio, a Zrinjski je za uzvrat Mijakića priznao za oca i sklopio s njim uski savez, prema kojemu za vrijeme provale Turaka ima Mijakić ustati na noge sa svima Uskocima i pomoći Zrinjskomu. Sa savezom s Mijakićem hvali se Zrinjski naokolo.

Uza sve to da je ipak odložena kazna za ovoga nepoštenog čovjeka, ali ju je on sam izazvao i pospješio u ovoj godini (1670.). Prije nekoliko godina naime bio je u marčanskom manastiru mladi kaluder Pavao Zorčić, koji je rođen u križevačkoj krajini u selu, koje je udaljeno od Križevaca dva sata hoda, a koje nosi ime po Sv. Ivanu Krstitelju (Sveti Ivan Žabno). Otac mu je Uskok, konjanik u vojsci sa stalnom plaćom. Mladi kaluder Zorčić bio je đakonom dvojice vladika. U ceremonijama grčkog obreda vrlo je verziran. Povrijeđen radi naopakog vladanja kaludera u manastiru Marči, ostavi manastir i stavi se pod zaštitu zagrebačkog biskupa Petra Petretića, koji ga je milostivo primio, uzdržavao i slao u isusovačke škole u Zagrebu. Nakon toga poslao ga je u Bolonju na visoke nauke. Kad je posvećen za svećenika, namjestio ga je Petretić za grkokatoličkog župnika u Svetom Ivanu Žabno, čemu se uzalud usprotivio Gabre Mijakić. Kad je Zorčić sa svojim ocem, koji je bio dobro oboružan, pošao na hodočašće na praznik rođenja Marijina u Ivanić, gdje se nalazi čudotvorna crkva Majke božije, susreo se s njime iza velikoga mosta ivaničke krajine vladika Mijakić s kaluderima. Vladika i kaluderi sasuli su na mladog svećenika kišu psovaka. Na zapovijed vladike navale na njega kaluderi, otmu ga, bace na zemlju, svežu lancima, ali je s druge strane priskočio sinu u pomoć otac sa svojim slugom, izvadio iz korica mač i navalio na kaludere, koji su pustili Pavla. Kad se Zorčić

vratio kući, obavijestio je isusovačkog misionara o događaju. Ovaj je odmah izvijestio Filipa Millera u Beču i Borkovića, preporučivši Zorčića za vladiku. Ujedno je tražio, da se ovaj napadaj uzme kao bliži povod amocije i uapšenja Gabre Mijakića. To je Borković zatražio od cara, koji je dao svoju privolu. Međutim javljeno je na dvor, da je Mijakić otputovao u karlovačku krajinu i da tamo vizitira ljude svoga obreda, koji su ga gostili i bogato darivali. Radi toga je naloženo karlovačkom generalu, da ga uhvati, ali bez buke. Herberstein je na to pozvao preko poslanika Mijakića k sebi u Karlovac. Kad se počeo izgovarati, da ne može doći, poslata je po njega četa konjanika, koja ga je uhvatila. Odatle je otpremljen u Grac, pa onda u Beč, odatle u Šotvinikonačno u Glac u Českoj, gdje je robovao do smrti.¹³⁹

Gabre Mijakić u tamnici.

Tako pripovijeda Izvješće zagrebačkih isusovaca o uapšenju Gabre Mijakića. Herberstein je zatvorio Mijakića u senjsku tvrđavu i zatražio početkom novembra, što treba dalje s njim raditi. On je lično mišljenja, da se Mijakić ima u tamnici ili gladu umoriti ili »per occultam iustitiam« smaknuti (Ivić, Bratstvo 1926, 68. 69).

Isti Herberstein piše 10. novembra 1670. knezu Lobkovicu, da je prema carskoj zapovijedi uhvatio Mijakića i da ga je spremio na tako sigurno mjesto, da ne može više biti nikakvom zaprekom kultu Boga. Međutim da Uskoci ne bi držali, da im je car oduzeo vladiku, treba na mjesto Mijakićevo postaviti Pavla Zorčića (Rački, Acta coniurationem bani Petri a Zrinio et com. Frangepani illustrata, Zagreb 1875, 394).

U križevačkom eparhijskom arhivu nalazi se originalni dokument na njemačkom jeziku pod naslovom »Consilii Graecensis litterae ad episcopum Zagrabiensem Martinum Borkovich de arrestatione Gabrielis Miacics, episcopi Valachorum, et de promotione Pauli Zorics in locum ipsius.« Taj se isti dokument nalazi u arhivu »eppatus almae ecclesiae zagrabiensis« (epist. ad Borković V, 110) u latinskom prijevodu. Gradačko naime ratno vijeće piše 5. decembra 1670. Borkoviću, da će mu bez svake sumnje biti dobro poznato, kako je general hrvatske krajine Ivan Josip Herberstein nedavno ulovio Mijakića i zatvorio ga na sigurnom mjestu. Budući da je car Leopold ovo uapšenje s velikom radosti na znanje primio

¹³⁹ Prema tomu ima krivo Dr. Al. Ivić, kad tvrdi, da je Herberstein poslao četvu vojnika u manastir Marču i da je tu uvatio Gabru Mijakića (Bratstvo 1926., 68). Isto tako ima krivo, kad tvrdi, da je Pavle Zorčić bio rodom Žumberčanin (ibid. 72).

i budući da je 20. novembra naložio ratnom vijeću, da se u pitanju daljnjeg postupka s Mijakićem pita za savjet i mišljenje zagrebački biskup, to moli Borkovića, da mišljenje što prije dade. Kad je zagrebački biskup dobio taj nalog iz Graca, obraća se 15. decembra na Herbersteina, da mu savjetuje, kako bi odgovorio gradačkom ratnom vijeću. S pismom šalje k njemu zagrebačkog kanonika H v o s t a, koji će mu čitavo pitanje usmeno razložiti i donijeti odgovor.¹⁴⁰

Marčanski kaluderi i prijatelji Gabre Mijakića bili su zaprepašteni radi uapšenja i upali su u pravi bijes, jer su u početku držali, da je ulovljen radi vjerskih pitanja. Kad su čuli, da je glavni razlog uapšenja sudjelovanje u uroti zrinjsko-frankopanskoj, nisu više niti riječi progovorili u njegovu obranu. Ostali su mu vjerni samo najbliži rođaci i najbolji prijatelji. Kad se među Uskocima pročulo, da je Mijakić htio dignuti revoluciju sa Zrinjskim i da se složio s Turcima, niko nije mario za njega i svako ga je osuđivao. Dvojica kaludera marčanskog manastira, koji su odmah nakon prvih glasova o uapšenju htjeli poći u Beč caru, da se zauzmu za Mijakića, da ga pusti iz tamnice, odustali su od svog namera, kad su doznali, da je utamnjičenje Mijakića u vezi sa sudjelovanjem u uroti, pa su pošli samo do koprivničkog zapovjednika, da doznaju od njega, da li je siguran njihov manastir i kaluderi u njemu. Koprivnički vicegeneral ih je lijepo primio, zajamčio im potpunu sigurnost i pače im dozvolio, da se glavniji Uskoci mogu u manastiru sastati na dogovor radi izbora novog vladike. — Sve to javlja Borkoviću Pavao Zorčić iz Svetoga Ivana Žabno prije Božića 1670. i 1. januara 1671. (Arch. eccles. zagrab. epist. ad Borković VI, 1).

Iz svega se vidi, da je vojnim zapovjednicima na krajini bilo mnogo stalo do toga, da među Uskocima što brže prošire glavni razlog uapšenja Gabre Mijakića, da je naime bio u savezu sa Zrinjskim i Frankopanom, kojima se u to vrijeme sudilo u Beču, i da tako u korjenu uguše kod kaludera i Uskoka i svaku pomisao na bunu. Savez s Turcima nije mogao nikako biti popularan među Uskocima, jer su se oni dobro sjećali, što su im učinili Turci. Osim toga urota zrinjsko-frankopanska bila je bez svake organizacije i radi toga ugušena prije nego li je i jedna puška ispaljena. To je i bilo glavnim razlogom, da su se povukli svi oni, koji bi inače pomagali pokret Petra Zrinjskoga.

O daljnjoj sudbini Gabre Mijakića našao sam ove podatke. Dana 1. augusta 1671. izvješćuje Martin Borković kongregaciju kardinala De Propaganda fide, da je car nakon smrti Save Stanislavića, »schismatico nominato episcopo Szuidnicensi«, postavio za vladiku Gabru Mijakića u nadi, da ne će poći stopama svog »ras-

¹⁴⁰ Arch. eccles. zagrab. epist. epporum VII, 47.

kolničkog« predšasnika, nego da će živjeti u pravom jedinstvu sa rimskom crkvom, što je obećao u zakletvi. Ali je Mijakić prezreo svoju prisegu i mjesto da je radi potvrde otišao Svetoj Stolici, da se potvrditi u Moldaviji po raskolničkom biskupu. Narod, koji mu je bio povjeren, nije priveo u jedinstvo sa Svetom Stolicom nego ga je dizao na bunu riječju i primjerom. Iskazivao je pokornost ne zagrebačkom biskupu nego biskupu, koji u Turskoj živi, kojemu je svake godine davao stalni danak protiv izričite zabrane cara. Radi toga mu je car zabranio vršiti sve biskupske čine preko generala Trautmannsdorfa, ali se Mijakić tomu nije pokorio nego je obavljao sakrilegično biskupske čine i bio sumnjiv radi ustanka (*«alias etiam de rebellionē suspectus»*). Radi toga ga je uvatio general Herberstein. Ovih dana otpremljen je u Grac, da odgovara za svoje čine.¹⁴¹

Mijakić je dakle od oktobra 1670. do konca mjeseca jula 1671. bio zatvoren u senjskoj tvrđavi i odatle odveden u gradačku tamnicu.¹⁴²

Dana 5. septembra 1671. javlja mletački poslanik Ivan Morosini u Veneciju, da su za vrijeme istrage protiv urotnika pale opravdane sumnje protiv Gabre Mijakića. Utamničeni vladika živio je u prijateljstvu sa Zrinjskim i ne će biti nevjerojatno, da je pristajao uz njegove makinacije i osnove. Da se dozna istina, da li je kriv ili nevin, uhvaćen je i bačen u tamnicu. Protiv njega da je trebalo postupati sa svom mogućom blagosti, jer je on vođa divljega i ratničkog naroda, koji se drži na okupu. Ipak je njegovo uapšenje izvršeno sretno. Zatvoren je u Gracu i tu ga straže najpouzdanije straže. Izdan je nalog da se radi istrage dovede u Beč (Rački, Acta 594).

Car Leopold piše zagrebačkom biskupu Martinu Borkoviću 7. decembra 1673., da će biti dobro poznato, kako je on (car) prije tri godine na molbu i savjet Borkovića uskočkog biskupa Mijakića »tum ob patratas ab eo insolentias, tum ob non adimpletas conditiones, quas eidem in collatione episcopatus praescripseramus, tum vero etiam ad introducendam inter Valachos religionem catholicam«, amovirao ne samo od službe i časti nego i osudio na doživotnu tamnicu.¹⁴³

Koncem godine 1673. bio je dakle Mijakić još živ i u tamnici. Od tog vremena do 1680. god. nisam našao ni traga ni glasa niti

¹⁴¹ Arch. eccles. zagrab. epist. epporum II, 18. Commentarii.

¹⁴² Ivić, Bratstvo 1926, 71. n. 2. Mijakić je iz zatvora u Senju poslao jedno pismo, koje je od straže uvaćeno. To je stavilo u veliku zabunu i bojazan gradačko ratno vijeće, pa se radi toga nalaže, da se Mijakić imade pod jakom stražom otpremiti preko Bakra i Ljubljane u Grac.

¹⁴³ Arch. eccles. zagrab. ecclesiastica A, XI, vol. IV, n. 8/186. Archetypum.

u zagrebačkom nadbiskupskom, niti u rimskim arhivima o Mijakiću. Te godine izvijestio je Inocenta XI. monsignor Urbano Cerri o stanju misija kongregacije De Propaganda, pa izvješćujući o Uskocima, kaže, da su se iz Turske naselili u krajevima Ugarske. Na prijedlog cara da im je posvećen za biskupa neki Sime (Vrantanja), koji iako je bio dobar katolik, nije imao nikakva uspjeha u radu radi neznanja. Poslije smrti Sime preporučeni su za biskupe od cara i posvećeni od raskolničkog patrijare prvo neki Sava Stanišić (Sava Stanislavić) i onda Gabre Mijakić. Jedan i drugi ispo- vjedili su katoličku vjeru i priznali poslušnost papi, ali uza sve to nikada nisu priznati u Rimu za biskupe. Kad se Mijakić iz Rima vratio u domovinu, bacio ga je car u tamnicu i prognao iz kraljevstva, jer se miješao u sadanje bune u Ugarskoj.¹⁴⁴

Iz toga slijedi, da je Gabre Mijakić bio živ još godine 1880. i da je bio u tamnici.

Kaluderi i Uskoci nastojali su, da Gabru Mijakića nakon smrti Pavla Zorčića (23. januara 1685.) dobiju za vladiku. Martin Borković javlja to Koloniću 25. februara 1685. i dodaje, da je svaka uskočka kuća na krajini spremna dati po jednog vola onom zapovjedniku, koji bi to proveo.¹⁴⁵

U zagrebačkom nadbiskupskom arhivu nalaze se dvije kopije pisma Martina Borkovića apostolskom nunciju na bečkom dvoru Franji Bonvisiu (1675—1689). Pismo je datirano sa 20. marta 1685. U njem preporuča Borković iza smrti Pavla Zorčića za marčanskog vladiku njegova brata Marka. Za Gabru Mijakića veli: »... qui suspectus praeter haeresim etiam de quibusdam aliis iussu moderni Augustissimi captus fuit et ad partes Silesiae ad locum poenitentiae transmissus, ubi ad praesens dicitur esse.«¹⁴⁶

Isti Borković javlja 8. aprila 1686. hrvatskom banu Nikoli Erdediu, kako se Uskoci bune protiv Marka Zorčića i kako bi kaluderi željeli na vladičanskom mjestu vidjeti raskolnika. U tu svrhu obećavaju darove na krajini. U tom ne smiju uspjeti, »cum sciamus, quales ladicae fuerint perfidiet infideles cum ultimo Gabriele noto Excellentiae Vestrae.«¹⁴⁷ O tome piše Borković i kardinalu Koloniću pod istim datumom. O Gabri Mijakiću kaže: »Quid calugeri fecissent in monasterio Marcha, in quo perfidus Gabriel residebat... scimus dato exemplo per dictum Gabrielem in Silesia ad praesens in arresto detentum, qui licet iuramentum deposuisset de unione servanda cum

¹⁴⁴ Theiner, Monumenta II, 214. 215.

¹⁴⁵ Arch. eccles. zagrab. epist. epporum IV, 26. — Borković veli: »Audio Valachos aspirare ad perfidum Gabrielem Mihakich, qui detineretur in aresto Silesitico, paratos a qualibet domo bovem submittere ei...«

¹⁴⁶ Ibid. IV, 35; III, 153.

¹⁴⁷ Ibid. IV, 74.

fide Romano-catholica et chismate eliminando inter Valachos ac calugeros, perfide promissa elusit evomendo quaecunque potuisset contra eandem fidem Romano-catholicam cum subiectis sibi calugenis.«¹⁴⁸

Borković je ponovno izradio opširniji izvještaj za bečkog apostolskog nuncija 18. aprila 1866., u kojem o Gabri Mijakiću kaže: »Mortuo Szava Sztaniszlavich successit eidem Gabriel Miakich his nostris temporibus, qui quae egerit, ob quae etiam in arrestum sit inclusus optime perspectum est Emminentiae Vestrae.«¹⁴⁹

Borković se tuži u pismu od 29. aprila 1686. upravljenom na kardinala Kolonića na kaludere, koji rade protiv Marka Zorčića i kaže za njih »Nec aliud maerentur sollicitantes, quam Gabrielis contubernium aut eorum, qui erant Maltam expediti.«¹⁵⁰

To je posljednji glas o Gabri Mijakiću u arhivu »episcopatus almae ecclesiae zagrabiensis«. Kardinal Kolonić javlja apostolskom nunciju u Beč 25. oktobra 1686., da je Mijakić u tamnici u tvrđavi Glac umro.¹⁵¹

Mijakić i zrinjsko-irankopanska urota.

Tako je završio svoj život ovaj revolucionarni vladika proboravivši u raznim tamnicama punih petnaest godina. — Gabre Mijakić je bio buntovnik po naravi, od roda. On nije mogao mirne duše gledati, što s njegovim narodom, koji je bio vikao ginuti u borbama s Turcima za krst časni i slobodu zlatnu, njemački generali po slavonskoj i hrvatskoj krajini rade. Baš to ga je brzo dovelo u vezu sa Petrom Zrinjskim. Jedan i drugi bili su junaci po duši i po tijelu. Jedan i drugi su držali, da se oholim Nijemcima ne smije ni pedlja popuštati, da se protiv njih na svakom koraku mora boriti. Jedan i drugi bili su žestoka temeperamenta. Jedan i drugi dao se zanijeti ljubavi za slobodom svoga naroda ispod njemačkog jarma toliko, da je više želio savez s Turcima nego li život s Nijemcima. Razlika je između Petra Zrinjskog i Gabre Mijakića u tome, što prvi nije mogao izdržati, što je imao premalo smisla za politiku i za političke pokrete, a više za junaštva, pa kad ga je

¹⁴⁸ Ibid. IV, 72.

¹⁴⁹ Ibid. Ecclesiastica vol. IV, 8/249. Naslov je izvješću: »Informatio de episcopatu Szvidniczensi, qui episcopatus cum sciri nequiverit, ubi sit, stante nominatione suae sacerrimae maiestatis ad eum episcopatum confirmatus fuit Romae sub titulo episcopatus Platearum episcopus Marcus Zorchich«. — Borković je napisao informaciju prema želji kardinala Kolonića. Slijedeći u stopu Petretičevu informaciju od 1662. god. tvrdi, da naslov »Svidnicensis« dolazi od grada »Cibinum« u Sedmogradskoj.

¹⁵⁰ Ibid. epist. epporum IV, 95/5. Dokumentat štampan kod Nilles-a, Symbolae II, 718. 719.

¹⁵¹ Nilles, Symbolae II, 715.

bečki dvor spleo, pao je brzo u drugu skrajnost i molio za milost. Gabre je naprotiv svoje poteze znao dobro sakrivati pred zapovjednicima na Krajini. Popuštao nije. Posljednje njegovo djelo, kad je već Zrinjski bio u tamnici u Beču, bilo je, da je obilazio po hrvatskoj krajini na očigled generala Herbersteina i bodrio svoje prijatelje. Kad su ga bacili u tamnicu, nisu od njega tako reći niti glasa mogli izmamiti. On je do posljednjega časa ostao revolucionaran i buntovnik, koji je za svoje protivnike imao samo prezir.

Jedino takvi sud može izreći historija o ovom vladici. Dokumenta o njegovom preslušavanju u Karlovcu, u Senju, u Gracu, u Beču nisu sačuvana, pa se na osnovu toga ne može ništa izvjesna kazati. Isto je tako banica Katarina Zrinjski nakon tužnog rastanka sa svojim mužem u noći 13. aprila 1670. spalila sve važnije dokumente, a među njima i pismo Zrinjskog, kojim poziva Mijakića u savez i obećaje mu privilegije. Ipak na osnovu svega, što smo do sada u ovoj raspravi iznijeli, slijedi, da je glavni razlog amocije i uapšenja Gabre Mijakića bio u tome, što je on bio saveznik Petra Zrinjskog. Vjerski razlozi bili su na drugom mjestu. Gradačko ratno vijeće i ministri na bečkom dvoru nisu gotovo imali smisla za vjerska pitanja. Njima je bilo glavno, da Uskoke upotrijebe u svoje političke svrhe. Kad je tim političkim interesima više koristilo, da Uskoci ne budu ujedinjeni s katoličkom crkvom, onda su oni tu politiku vodili i radili na svakom koraku protiv unije. Kad su se nadali, da će im »unija« u stanovitim prilikama donijeti političkih koristi, onda su je podupirali. Vjerske raspore i vjerska pitanja vazda su nastojali upotrijebiti u korist širenja njemačke vlasti protiv hrvatskih staleša i protiv Hrvatske.

Bečki dvor i gradačko ratno vijeće pustili su Mijakića na miru od 1663. do 1667., iako nije izvršio svoga obećanja, da pođe u Rim zatražiti potvrdu. Bečkom dvoru i nemačkoj politici na jugu bilo je jedino stalo do toga, da Uskoci budu uz njemačke generale i da ne stoje na strani ugarskih i hrvatskih staleža. Iz političkih razloga bečki dvor i gradačko ratno vijeće ne će apsiti Mijakića na sva navaljivanja zagrebačkog biskupa i zagrebačkih i bečkih isusovaca, koji su isticali vjerske razloge njegove amocije, da se ne bi Uskoci pobunili. Oni to uapšenje provode istom onda, kad je bilo posve sigurno, da Uskoci ne će radi Mijakića ustati na noge, jer im nije išlo u glavu, kako se Mijakić mogao složiti s Turcima. Ta ista bečka politika, koja se obazirala na vjerska pitanja samo iz političkih razloga, nastavila se i nakon amocije Gabre Mijakića. Ona je na teške muke stavljala kaludere marčanskog i lepavinskog manastira, ali opet ne iz razloga vjerskih nego iz razloga političkih, što su bili sumnjivi radi sudionništva u zrinjsko-frankopanskoj uroti, pa ih je trebalo istrijebiti, kao što je istrijebljen

sav rod Zrinjskih i Frankopana. Nakon toga vidimo tu istu bečku politiku i toga istoga cara Leopolda, kako zove iz Srbije Arsenija Črnojevića i kako mirno gleda proganjanje »unijata«.

Sjedište sjedinjene biskupije u Marči pretvaraju pravoslavni u prah i pepeo, a bečki dvor se niti ne maknu, da kazni krivce, jer je tada bio takvi politički kurz. Nije dakle bečki dvor bio niti »unijatski«, niti pravoslavni, niti katolički, nego je on bio njemački i habsburški. Za njega su bili odlučni samo interesi habsburške dinastije i njemačkog prodiranja prema jugu. To su bile glavne smjernice politike cara Leopolda i njegovih nasljednika, to su bile smjernice politike i zapovjednika na krajini. Zagrebačkog biskupa i isusovce zavaravali su s tobožnjom borbom protiv »raskolnika« i »heretika«, a »raskolnike« su zavaravali huškanjem protiv hrvatskih staleža, zagrebačkog biskupa, isusovaca i katolika uopće. Najbolje se to vidi na Gabri Mijakiću. Bečki dvor s jedne strane obećaje zagrebačkom biskupu i zagrebačkim isusovcima sve moguće armature protiv Mijakića, a s druge strane pregovara s tim istim Mijakićem preko koprivničkog kapetana, ne bi li se on dao kako sklonuti i pristati uz Nijemce protiv Zrinjskog.

Dokumenti o preslušavanju Gabre Mijakića, kao što rekosmo, nisu nam sačuvani, ali mnogo toga može se vidjeti iz preslušavanja u zrinjsko-frankopanskom procesu. Tako je na 23. marta 1670. bio preslušan u dvorskoj kancelariji u Beču konjušnik Petra Zrinjskog Ivan Rudolf de Laan. Među inim pitanjima bila su mu postavljena i ova: Da li je Zrinjski kazao grofu Tattenbachu, da će Uskoci u pomoć priskočiti? — Da, jer Uskoci imadu običaj, da se saberu, čim nešto vide. — Da li je Zrinjski štogod kazao Tattenbachu o uskočkom biskupu? — Da, to je kazao: da će biti uhvaćen i da su ga radi toga pozvali na ručak koprivnički i križevački zapovjednik, ali on tamo neka ne ide. — Zar nije Zrinjski izjavio, da će navaliti na krajinu sa 4.000 Uskoka? — On toga nije kazao. (Rački, Acta 210).

Knez Franjo Frankopan u drugom dopunju isповijesti na cara od 4. maja 1670. otkriva, da je Petar Zrinjski slao kapetana Stjepana Ivanovića vladici Gabri Mijakiću u križevačku krajinu, da tamošnje Uskoke nagovara na ustanak. Ujedno je Zrinjski napisao, da što bolje podbode i oduševi Uskoke, dokumenat o najširim privilegijama, koje da su Turci Mijakiću obećali. Ovaj dokumenat morao je Frankopan poslati Mijakiću u Marču, da tako bude namjera Zrinjskoga što bolje izvršena. List je u Marču odnio i natrag donio franjevac Gabrijel Tomasi (Ibid. 245). Kad je na osnovu ovoga pisma general Breuner u Koprivnici 12. maja 1670.

preslušavao Franju Ivanovića, brata Stjepanova, stavio je na njega pitanje, da li je njegov brat Stjepan bio kod vladike Gabre Mijakića, da ga nagovori, da pristane uz Zrinjskog s Uskocima, odgovorio je, da ništa ne zna o tome, ali zna, da je franjevac Gabrijel Tomasi bio slat Mijakiću, da ga nagovori na ustanak i da ga je Mijakić suho odbio (Ibid. 258). Na prvom preslušavanju 26. lipnja 1670. Petra Zrinjskog bilo je stavljeno pitanje: Kamo je slao Franju Ivanovića? — On ga je slao dva puta paši u Kanižu i nikamo drugamo. — Isto je tako izjavio, da je na Veliki Četvrtak poslao Gabrijela Tomasi, koji je prije toga bio biskup, u Kanižu i nikamo drugamo i da se Tomasi sa toga puta nije više povratio (Ibid. 280. 281). Tom je prilikom pitan Petar Zrinjski, da li je načinio savez s Gabrom Mijakićem i da li je bio u njega? — Jedno je i drugo zanijekao. Gabre Mijakić da je bio u Čakovcu jedino na pogrebu njegova brata Nikole. — Kad je na to kancelar primijetio Zrinjskome, da se malo bolje sjeti, što se dogodilo, odgovorio je: Da je često slao poslanike Gabri Mijakiću u Marču, da je s Gabrom imao vezu i Frankopan preko franjevca Gabrijela Tomasi, ali da je Mijakić Tomasiu kazao, da on želi govoriti sa samim Petrom Zrinjskim i da će se istom onda izjaviti. Osim toga da Mijakić želi govoriti s uskočkim vojvodama.

Na istom preslušavanju ponovno je Zrinjski na osnovu pisma svoga šurjaka Frankopana na cara od 4. maja bio pitan, da li je slao Mijakiću Stjepana Ivanovića i da li je uskočkom vladici obećavao velike privilegije, ako uz njega pristane? — Na to je Zrinjski odgovorio jasno. Osim toga da je Mijakiću te privilegije u ime Zrinjskog obećao i Frankopan preko franjevca Tomasia. Kad je na to Zrinjskom bilo pokazano pismo Frankopanovo na cara, izjavio je još i to, da je sam Frankopan onaj spis o privilegijama načinio, da ga je on sam kasnije spalio i da ga nije njemu predao (Ibid. 284).

Na prvom preslušavanju 26. juna 1670. izjavio je Frankopan, da je Zrinjski molio kaniškog pašu, da upravi pismo na Uskoke, u kojem će tražiti u ime turskog cara od njih, da se pridruže Zrinjskom, jer će ih inače popaliti i posjeći mačem. Paša je odgovorio, da bi on to rado, učinio, ali je siguran, da ga Uskoci ne bi poslušali, pa bi onda morao na njih navaliti, što ne može učiniti bez zapovijedi svoga cara. U ostalom paša misli, da Zrinjskome ne mora biti mnogo stalo do nemirnoga uskočkog »izmeta«. Frankopan je nadalje izjavio, da niti Gabre Mijakić, niti Uskoci nisu ništa obećali Zrinjskom, nego su mu odgovorili, da oni o Turcima ne će ni čuti. Dokumentat o privilegijama, koje je Zrinjski imao dati Uskocima, a koji je dokumentat sastavio Ivanović, spalila je Katarina Zrinjski zajedno s pismima bosanskog i kaniškog paše i pisma o ligi s Tattenbachom (Ibid. 294).

U prvoj optužbi komorskog prokuratora, koja je podignuta protiv Zrinjskog i Frankopana 7. novembra 1670., navodi se, da su Zrinjski i Frankopan češće slali svoje poslanike Gabri Mijakiću i da su željeli s njime savez sklopiti. Ujedno da su mu obećali privilegije, dok je Mijakić odgovorio, da će se istom tada izjaviti, kad se posavjetuje s uskočkim vojvodama. Privilegije je obećao Mijakiću i Uskocima Frankopan u ime Zrinjskog. Osim toga Frankopan ih je sam i sastavio (Ibid. 383).

Petar Zrinjski u obrani od 27. novembra 1670. kaže: »Patentes episcopo Valachorum missae plane extortae sunt a me, nec ego eas composui, nec scivi, prout revera nec scio, qui fuit (!) intus. Verum est meum nomen sigillum supra fuisse, nec per meos homines dicto episcopo missae... Nec antea ego cum nominato Gabriele Franciscano locutus sum... Novi esse dictum Franciscanum inimicissimum episcopo Valachorum propter certas privatas illorum causas. Unde minime illi fidem adhiberi novi. Alia ex parte clam contraria nunciavi, primarios illorum stabilivi in fidelitate Suae Mattis...« (Ibid. 402). Prokurator Petar Frey u replici od 17. februara 1671. na obranu Zrinjskog kaže, da je ova izjava Petra Zrinjskog posve neistinita i da on želi svu krivnju svaliti na svoje saučesnike i Frankopana (Ibid. 442). U osudi Petra Zrinjskog, koja je proglašena 30. travnja 1671. na stratištu u Bečkom Novom Mjestu, kaže se, da je Zrinjski kriv, što je često uznemirivao Gabru Mijakića i Uskoke, da mu budu saveznici (Ibid. 553). Ista se ta krivica nalazi i u osudi Frankopana (Ibid. 555).

Iz svih ovih dokumenata vidi se, da je razlog utamničenja Gabre Mijakića u tome, što se smatrao kao saveznik Petra Zrinjskog i Krste Frankopana. Ipak nije na smrt osuđen, per su se bojali na bečkom dvoru ustanka Uskoka. Osim toga Mijakić je bio crkvena ličnost, pa se za njega zgodnijom smatrala kazna doživotne tamnice nego li smrtna.

Iz svega izlazi, da je Gabre Mijakić jedna markantna historička osoba, koja će biti vazda spominjana u žalosnoj tragediji Zrinjskih i Frankopana. Što se tiče njegova vjerskog osvjedočenja, to bi bilo teško dati jedan posve određen sud. Na osnovu svega onoga, što smo do sada o tome kazali tokom rasprave, možda bi se najbliže istini približili, kad bi ovako karakterizirali vjersko stanovište Gabre Mijakića: U vjersko-dogmatskim pitanjima bio je on dosta neuk. Prihvatio je i ispovjedio dogmu, da crkva i kršćanstvo mora imati jednu vidljivu glavu kao namjesnika Kristova, a ta da je rimski biskup kao nasljednik Sv. Petra. Prema tomu njemu je Rim vjersko središte, kojemu se mora pokoriti. Radi toga nije bilo nikakvih poteškoća, da to svoje uvjerenje ispovijedi u Beču, Zagrebu i Rimu. S druge strane Mijakić

nije mogao nikako svatiti, kako bi se on mogao odreći pećskog patrijare, jer je držao, da bi se na taj način odrekao svoga obreda i slovenskog jezika u crkvi. To on svuda naglašuje. Dva su dakle za njega središta: vjersko u Rimu i obredno u zajednici s pećskim patrijarom.

Osim svega toga treba znati, da je Gabre Mijakić imao na dvije strane teške borbe izdržati. Na latinskoj strani nije mu se nikako vjerovalo, pa makar davao kakve izvještaje i polagao prisege. Vazda se to smatralo prevarom i farizejstvom. U isto vrijeme su mu prigovarali, što ne ide u Rim i ne ispuni svog obećanja, a u isto vrijeme nijesu mu dali preporučna pisma na Rim. Kad je konačno bez tih preporučnih pisama otišao u Rim, kad je molio u kongregaciji De Propaganda potvrdu za vladiku, onda su iz Beča i Zagreba pisali kongregaciji, da mu se ne smije vjerovati, da ga se ne smije primiti u zajednicu Crkve i da se nema potvrditi. Kad se neobavljena posla vratio iz Rima kući, ti isti ljudi iz Zagreba i Beča stavljali su kao glavni prigovor, što nije dobio potvrde u Rimu.

Na drugoj strani imao je Mijakić velikog posla s uskočkim vojvodama, narodom i kaluderima, koji su pod vjerskim jedinstvom razumjeli kmetstvo na posjedima zagrebačkog biskupa i drugih velikaša, uvadanje latinskog jezika i obreda u crkvu i priznanje zagrebačkog biskupa za crkvenog poglavara, komu mora vladika služiti. S takvim svatanjem morao je računati svaki marčanski vladika, pa je morao računati i Mijakić, koji po više puta baš na tu činjenicu upozorava zagrebačke biskupe i moli ih, da ne tjeraju mak na konac, da ne traže potpunu pokornost marčanskog biskupa zagrebačkom, jer će to dovesti do sudbonosnih posljedica.

Osim toga Gabre Mijakić nastojao se po više puta približiti zagrebačkom biskupu, ali je tu bio vazda odbijen, jer nije htio priznati sebe vikarom zagrebačkog biskupa i nije htio pristati na ukiđanje samostalnog vladičanstva.

Svi ti momenti moraju se imati pred očima, kad se prosuđuje vjersko osvjedočenje Gabre Mijakića. On je imao svojih pogriješaka, koje su bile osnovane na tradiciji od nekoliko stotina godina i koje su se radi toga mogle ispraviti samo lijepim postupkom i odgojom, a nikako ne nasilnim putem, jer je vladika Mijakić na sve takve pokušaje upravo tako žestoko reagirao, kao što je reagirao na postupke bečke politike i krajiških zapovjednika.

